

SAMEN LEREN

TIENERS EN SOCIALE MEDIA

"SOCIALE MEDIA GEEFT JE VLEUGELS. VOLGENS MIJN VADER IS HET ALLEMAAL NEPPERIJ. NIET DEMENSIONAAL. EEN FACE TO FACE IS ECHT EN DEMENSIONAAL" (MEISJE, 16 JAAR).

SAMEN LEREN

TIENERS EN SOCIALE MEDIA

"MIJN MOEDER ZIET DAN DAT IK ENGELS
MOET LEREN, EN DAN ZIT IK OEFENEN OP
MIJN TELEFOON. MIJN MOEDER ZEGT DAN
DAT IK MIJN TELEFOON WEG MOET DOEN,
MAAR IK ZIT DUS TE LEREN"

(MILOU, 14 JAAR)

COLOFON

Samen leren - Tieners en sociale media

Het onderzoek 'Samen leren - Tieners en sociale media' is uitgevoerd door Stichting Mijn Kind Online en Kennisnet.

Realisatie

- **Remco Pijpers** - coördinatie en dataverzameling (kwalitatief)
- **Marion Duimel** - dataverzameling (kwalitatief), data-analyse en tekst
- **No Ties BV** - dataverzameling (kwantitatief)
- **Henk Boeke, Linda Duits, Justine Pardoen, Sindy Sumter, Patti Valkenburg** - wetenschappelijke adviezen
- **Martine Borgdorff** - eindredactie
- **Yvette van Diepen (Diep Design)** - ontwerp

Stichting Mijn Kind Online

Stichting Mijn Kind Online is een kennis- en adviescentrum op het gebied van jeugd en (nieuwe) media, dat tot doel heeft meer inzicht te verschaffen in de mogelijkheden van nieuwe media, alsook het bevorderen van het verantwoord gebruik daarvan. De activiteiten van de stichting zijn vooral gericht op opvoeders en kinderen. De stichting werkt redactioneel onafhankelijk.

- **e-mail:** redactie@mijnkindonline.nl
- **website:** www.mijnkindonline.nl

Stichting Kennisnet

Kennisnet laat ict werken voor het onderwijs en is de publieke ict-partner voor het onderwijs. Met expertise, voorzieningen en innovatie brengt zij het onderwijs in positie om maximale kracht uit ict te halen.

- **e-mail:** info@kennisnet.nl
- **website:** www.kennisnet.nl

Copyright © 2013 Stichting Mijn Kind Online, Kennisnet

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding en opzet	5
1.1 Inleiding	6
1.2 Onderzoeksopzet	7
2. Leren met sociale media	9
2.1 Hobby's	10
2.2 Voorbereiden op later	12
2.3 Creatieve video's	13
3. Leren voor school	15
3.1 Digitale middelen op school	16
3.2 Sociale media in de les	18
3.3 Meer sociale media in de lessen?	19
3.4 Leraren op sociale media	21
3.5 Belangrijk aan een goede leraar	22
3.6 Regels in de klas	22
3.7 Gebruik sociale media en internet voor school	23
4. Bezit en gebruik van digitale middelen	27
4.1. Sociale media en contact	29
4.2 Gebruik en populariteit van sociale media	30
4.3 Intensiviteit van gebruik	34
4.4 Whatsapp-groepen	35
4.5 Favoriete communicatiemiddel	37
5. Voordelen en nadelen van sociale media	39
5.1 Positief aan sociale media	40
5.2 Negatief aan sociale media	40
5.3 Je mobiel uitzetten	41
5.4 Vervelende ervaringen	42
6. Conclusies	44
6.1 Echte vernieuwing	45
6.2 Conclusies voor mediawijsheid	47
7. Samenvatting in cijfers	49

1 INLEIDING EN OPZET

"IK WIL MEER SOCIALE
MEDIA IN DE LES OMDAT ONZE
SCHOOL HEEL OUDERWETS IS
(VIND IK) MAAR DE JUF ZIT
ALTIJD OP HAAR I PHONE :-(" (MEISJE, 10)

1. INLEIDING EN OPZET

1.1 Inleiding

Jongeren en sociale media komen vooral in het nieuws als er iets naars gebeurt, zoals de Facebookmoord, of een zelfmoord naar aanleiding van digitaal pesten. Dat beïnvloedt de manier van kijken naar sociale media: de nadruk ligt vaak vooral op het thema veiligheid. De positieve kanten van sociale media trekken minder aandacht, maar zijn er wel degelijk. In het gebruik van YouTube, Twitter en Facebook kun je creatief en ondernemend zijn en er valt veel te leren via sociale media. Je kunt ze inzetten voor het leerproces thuis en op school, om te leren over hobby's en bezigheden, maar ook om betere schoolresultaten te halen. Op dit 'leren via sociale media' ligt de nadruk in dit rapport. Hoe en in hoeverre doen jongeren dit via sociale media?

De hoofdvraag is:

Hoe dragen internet en sociale media bij aan het leren van jongeren tussen 10 en 18 jaar?

Kennisnet en stichting Mijn Kind Online (MKO) zijn initiatiefnemer van dit rapport. Het onderzoek is uitgevoerd door Mijn Kind Online.

Achtergrond

Het mediawijs maken van mensen is belangrijk in onze huidige samenleving, waarin media alom aanwezig zijn en een grote impact hebben op ons dagelijks leven. Mediawijsheid is een onmisbare voorwaarde geworden om mee te doen in de samenleving. Volgens de Raad voor Cultuur, die gevraagd en ongevraagd adviseert over o.a. media-educatie, gaat het bij mediawijsheid om drie belangrijke activiteiten: functioneren, produceren en participeren.

Mijn Kind Online en Kennisnet hebben samen de ambitie om mediawijsheid in het onderwijs te stimuleren en willen zich daarbij vooral richten op het thema participatie: meedoen in de huidige samenleving waarin media een belangrijke rol innemen. Het streven is om mensen in staat te stellen om media te gebruiken voor de eigen ontwikkeling (persoonlijk en professioneel) en om samen te werken met anderen om je doelen te bereiken, soms zelfs met mensen die je nog nooit in het echt hebt gezien. De eerder genoemde sterke nadruk op (on)veiligheid van sociale media heeft ertoe geleid dat er nog onvoldoende aandacht is voor deze aspecten.

Dit rapport gaat in op participatie door sociale media. De nadruk ligt op het gebruik voor eigen ontwikkeling, samenwerken en leren met sociale media. We beginnen dit rapport maar meteen met het goede nieuws: tieners leren door sociale media te gebruiken. We beschrijven hoe sociale media worden ingezet en hoe dat leren wordt gebruikt voor hun hobby's en passies. We kijken naar hoe sociale media worden gebruikt voor het leren op school.

Om een goed beeld te krijgen van het sociale mediagebruik van jongeren, laten we vervolgens zien welke digitale middelen 10 t/m 17-jarigen ter beschikking hebben. Hoeveel jongeren hebben bijvoorbeeld een smartphone? En welke sociale media kennen en gebruiken ze allemaal? We gaan ook in op hoe zij sociale media gebruiken voor contact met elkaar.

Aan het einde van het rapport zullen we terugkeren naar de hoofdvraag van het onderzoek: Hoe dragen sociale media bij aan het leren?

Brochure 'Sociale media op school'

Dit rapport is de weerslag van het onderzoek naar sociale media dat in het voorjaar van 2013 door Mijn Kind Online in samenwerking met Kennisnet is gedaan. We kunnen ons voorstellen dat scholen na het lezen van de bevindingen graag zelf aan de slag gaan met sociale media. Speciaal voor hen (en voor alle andere geïnteresseerden), verschijnt tegelijk met dit rapport de brochure 'Sociale media op school'. In deze brochure is praktische en inspirerende informatie te vinden over zaken als de inzet van Facebook, Instagram of Twitter in de les, ouderbetrokkenheid via sociale media en community management voor scholen. De brochure 'Sociale media op school' is te downloaden op kn.nu/sociale-media-school.

Cover Sociale media op school

1.2 Onderzoeksopzet

Dit onderzoek is kwalitatief en kwantitatief. Mijn Kind Online heeft eerst kwalitatief onderzoek gedaan. Dit is gedaan om eerst met kinderen en jongeren te verkennen welke sociale media ze gebruiken en wat ze er allemaal mee doen. In februari en maart 2013 zijn in zes groepsbijeenkomsten gesprekken gevoerd met leerlingen uit groep 8 van het basisonderwijs en leerlingen uit klassen 3, 4 en 5 mavo, havo en vwo van het voortgezet onderwijs. In totaal hebben 47 leerlingen van scholen in Rotterdam, Zutphen, Almelo en Santpoort-Zuid deelgenomen aan de groeps gesprekken.

Met de input van de groepsinterviews is vervolgens een vragenlijst voor het kwantitatieve onderzoek gedeelte opgesteld. Deze vragenlijst is afgenomen bij 1513 tieners van 10 tot en met 17 jaar. Deze gegevens zijn in mei 2013 verzameld door bureau No-Ties via een online enquête. De enquête bevatte twee typen vragen: gesloten vragen voor de kwantitatieve gegevens en open vragen waarin de jongeren hun meningen en ervaringen kwijt konden. Deze citaten zijn niet geredigeerd

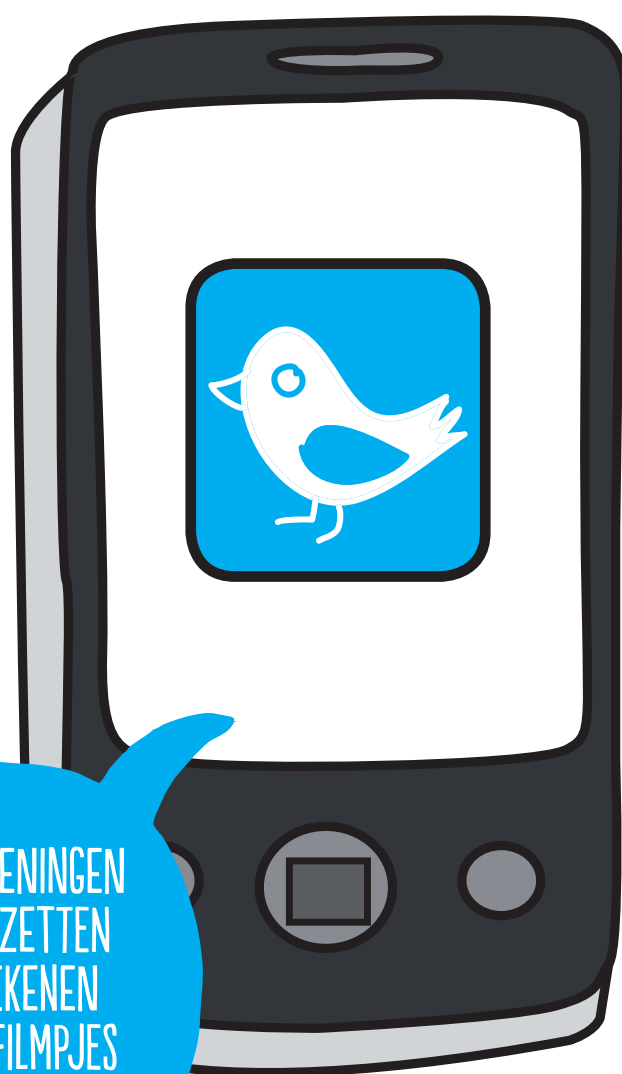
omdat we recht wilden doen aan de taal van de jongeren. Uitspraken van jongeren in dit rapport kunnen dus afkomstig zijn uit de groepsinterviews, maar ook uit de open vragen in het kwantitatieve onderzoek.

Wij willen alle respondenten bedanken, in het bijzonder de docenten die de groepsinterviews mogelijk maakten en alle leerlingen die hebben meegedaan aan de groepsinterviews: Roos, Sofie, Ambra, Marit, Merel, Myra, Roos, Esmée, Hakan, Pieter Jan, Isabelle, Tineke, Pien, Fred, Casper, Dilayda, Naomi, Annemijn, Eva, Mels, Bran, Amber, Jasper, Brandon, Coen, Mart, Daphne, Lisa, Jorike, Lieke, Matthijs, Marcus, Silvio, Jesper, Milou, Daphne, Bibiane, Naoual, Rob, Pascal, Igor, Roeland, Max, Mathijs, Cas, Joy en Lieke. Bedankt!

2 LEREN MET SOCIALE MEDIA

"SOMS KAN IK MIJN TEKENINGEN OP HYVES OF TWITTER ZETTEN EN BETER TE LEREN TEKENEN DOOR STAP VOOR STAP FILMPJES OP YOUTUBE TE KIJKEN."
(MEISJE, 12).

2. LEREN MET SOCIALE MEDIA

Mediawijsheid kan, zoals eerder gesteld, worden opgedeeld in drie belangrijke activiteiten: functiëren, produceren en participeren. Onder mediawijsheid en participatie valt ook het gebruik van media voor de eigen ontwikkeling. Die ontwikkeling kan persoonlijk en professioneel zijn en hoeft niet alleen op school plaats te vinden. Ook in de vrije tijd worden sociale media ingezet om te leren. In ons onderzoek hebben we met jongeren uitgebreid gesproken over leren met sociale media. Sociale media (en internet in het algemeen) worden door tieners volop gebruikt om iets te leren over een hobby, of om er beter in te worden: *“Met muziek ben ik autodidact, ik heb mezelf leren spelen met behulp van YouTube filmpjes. Met paardrijden, mijn sport, kun je op internet veel leren ook weer via YouTube. Over dieren kun je per soort zoeken naar informatie. en knutselideeën te over op internet. Heerlijk!”* (meisje, 12 jaar). Hobby's en passies kunnen bij jongeren overlopen in de keuze voor een bepaalde studie of een beroep. Zo bezien kunnen sociale media misschien helpen om een tiener voor te bereiden op de toekomst en om vaardigheden te ontwikkelen die later van pas komen in studie of beroep.

In dit hoofdstuk kijken we eerst naar het gebruik van internet voor hobby's en vervolgens in iets bredere zin naar passies en de voorbereiding op wat jongeren (later) willen worden.

2.1 Hobby's

In ons onderzoek hebben we tieners gevraagd naar hun vrijetijdsbesteding. Drie van de vijf jongeren vulden in dat sport een hobby van ze is (figuur 2.1). Sport is vaker een hobby van jongens (69%) dan van meisjes (50%). We vroegen hen welke rol sociale media bij hun hobby spelen. Ruim een derde van de sportliefhebbers gebruikt internet wel eens voor deze hobby. Ze kijken op sites, bijvoorbeeld over voetbalclubs, of ze zoeken schema's en uitslagen op. Ook zoeken tieners techniek, tactiek, oefeningen en trucjes op YouTube of ze kijken filmpjes van professionele sporters om van te leren: *“Bij sport heel veel basketbal kijken en verschillende bewegingen van top spelers nadoen”* (jongen, 17 jaar).

Games spelen (inclusief virtuele werelden) is een hobby van ruim de helft van de ondervraagde jongeren. Ook hier geldt dat weer vaker voor jongens (76%) dan voor meisjes (27%). Een aanzienlijk deel van hen, namelijk ruim tweederde, gebruikt internet om beter te worden in het gamen. Daarbij gaat het onder meer om het kijken van filmpjes over een game op YouTube en filmpjes over hoe je levels moet doorlopen, al dan niet met cheats. *“Op YouTube zoek ik filmpjes van Minecraft op, wat ik na kan bouwen”* (jongen, 10 jaar).

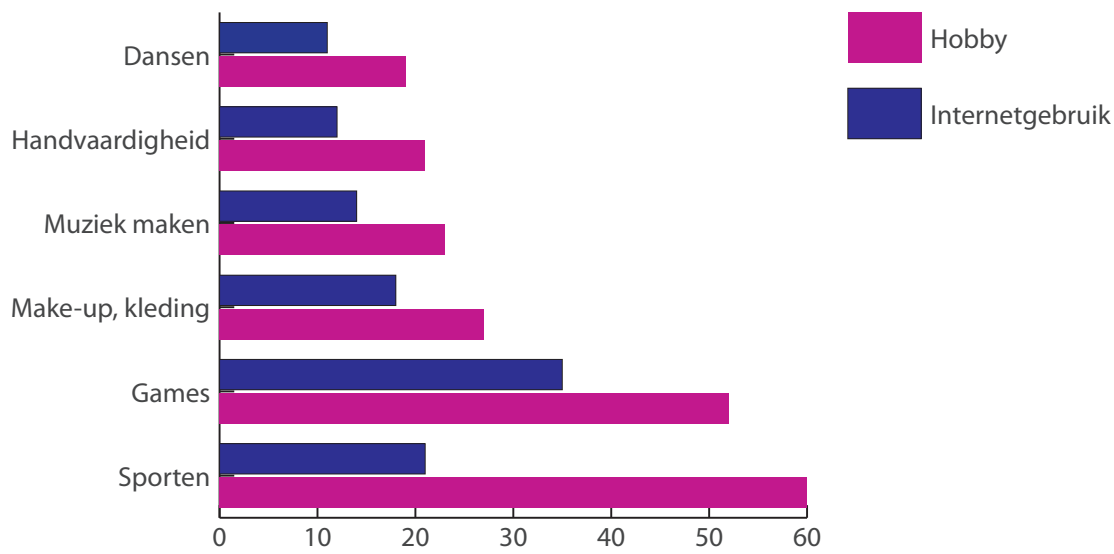
Make-up, haar en kleding is een hobby van ruim een kwart van de jongeren, in het onderzoek zijn dat op vier jongens na allemaal meisjes. Van alleen de meisjes is make-up en uiterlijk voor 54% een hobby. Bij make-up gaat het vooral om tutorials kijken: filmpjes waarin make-up technieken worden uitgelegd of hoe je bijvoorbeeld je haar kan vlechten. *“ik kijk soms op Youtube naar filmpjes over hoe je je haar kan doen of je nagels kunt lakken”* (meisje, 14 jaar).

Muziek maken is een hobby van bijna een kwart van de tieners. Ook hier gebruikt bijna tweederde van hen internet om verder te komen. Daarbij gaat het om afkijken in filmpjes hoe iets gespeeld moet worden, een muziekstuk na proberen te spelen, oefenen en het opzoeken van bladmuziek of akkoorden. Zoals dit meisje van 13 jaar: *"Ik speel gitaar, zit op les, en check mijn muziek via youtube zodat ik beter weet in welk tempo iets gespeeld moet worden, en vind het ook erg leuk om allerlei liedjes te luisteren."*

Andere kinderen zijn graag bezig met handvaardigheid en knutselen. Onder handvaardigheid verstaan we tekenen, schilderen, haken, noem maar op. Eén op de vijf ondervraagde jongeren, vooral 10- en 11-jarigen en meer meisjes (31%) dan jongens (11%), geven dit als hobby op. Op internet zijn filmpjes te vinden met instructies die laten zie hoe je iets tekent. *"Soms kan ik mijn tekeningen op hyves of twitter zetten en beter te leren tekenen door stap voor stap filmpjes op youtube te kijken"* (meisje, 12 jaar).

Dansen is een hobby van bijna één op de vijf jongeren (34% van de meisjes en 4% van de jongens). Internet wordt gebruikt om dansfilmpjes te bekijken, om zo nieuwe ideeën op te doen, na te doen wat ze zien, om danspassen te oefenen of om te kijken en daarvan te leren. Een jongen die op stijldansen zit en dit op redelijk hoog niveau doet, schrijft: *"Ik kijk filmpjes van professionals om mijn eigens dansen te kunnen verbeteren"* (jongen, 16 jaar).

Figuur 2.1 Hobby's van 10 t/m 17-jarigen en internetgebruik daarvoor. Bron: MKO/ Kennisnet 2013

Er zijn in het onderzoek talloze voorbeelden van tieners die internet voor hun hobby inzetten. Een 16-jarige jongen die 'het weer' als hobby heeft, schrijft enthousiast over de veertien weer-apps die hij heeft en waarin hij allerlei weermodellen kan bekijken. Een jongen van 11 jaar met Lego als hobby schrijft: *"Ik kijk veel hoe sommige bouwtekeningen van Lego eruit zien en ik plaats berichtjes erover op mijn blog."*

Jongeren gebruiken internet en sociale media op allerlei manieren voor hun hobby: door informatie

op te zoeken op Google, door in filmpjes op YouTube naar voorbeelden te kijken, professionals te bekijken, technieken te leren en iets na proberen te doen. Ze volgen professionals op Twitter, doen online inspiratie en nieuwe ideeën op, lezen forums, bloggen zelf en delen online informatie en ervaringen.

In de groepsinterviews werd het gebruik van internet en sociale media voor hobby's uitgebreid besproken. De één gebruikt het om te leren hoe ze haar haar moet krullen en hoe ze haar nagels kan lakken, de ander hoe je van een lange broek een korte broek kan maken. De jongeren zoeken van alles op om er wijzer van te worden: van het leren van een dansje van Kelly Swag District tot de salsa leren op YouTube. Van hockeytrucjes tot diabolotrucjes op straat ('net zolang tot je het kunt') en veel muziek, zoals Bran (17 jaar): *"ik kijk op YouTube filmpjes van Victor Wood dat is een bassist en die zet dan ritmegevoel oefeningetjes online, een sessie heeft hij gehad van 2 uur lang. Stukjes daarvan kan je kijken en proberen of je het mee kan spelen."* Jasper (18 jaar): *"ik kan geen gitaar spelen maar dan zoek ik een leuk nummer en dan wordt helemaal uitgelegd hoe je dat moet spelen. Lukt voor geen meter haha maar je kan het wel stop zetten en dan blijf je het proberen. Het kan."* Brandon (17 jaar): *"Dat doe ik met keyboard muziek. Je gaat het gewoon proberen."*

2.2 Voorbereiden op later

Een 'passie' kan je hobby zijn, of iets dat je het allerliefst doet, maar het kan ook zijn wat je later wilt worden. Jongeren kunnen internet en sociale media gebruiken om hun passie verder te ontwikkelen en deze doelen te bereiken. Verschillende jongens willen bijvoorbeeld professioneel gamer of game-ontwikkelaar worden en zijn hier al volop mee bezig door online veel games te spelen, games te vergelijken, zelf games te maken en forums te bezoeken.

Van de ondervraagde 10 t/m 17-jarigen in ons onderzoek gebruikt 65% wel eens internet voor hun passie. Jongens doen dat wat vaker (71%) dan meisjes (59%). De anderen geven aan dat ze (nog) niet weten wat hun passie is of ze gebruiken internet er niet voor.

In de groepsinterviews vertelden sommige jongeren wat ze later willen worden en hoe ze internet al gebruiken om daar naar toe te werken. Zo wil Rob (15) piloot worden, hij gebruikt op de computer al een flightsimulator. Igor (14) wil cabaretier worden en heeft het werk van de bekende cabaretier Hans Teeuwen op zijn iPod staan, wat hij beluistert en navertelt. Pascal (14) wil ict-beheerder worden en leest veel over ict, onder meer op forums. Pascal is er al zo goed in dat hij door zijn school wel eens bij ict-problemen geroepen wordt, evenals door zijn vrienden en familie.

In een ander groepsinterview kennen ze een meisje dat de mode in wil en dat op internet opzoekt hoe ze een shirtje moeten maken. Annemijn (16): *"dat zie ik ook steeds bij haar op Instagram voorbij komen, foto's van dat ze een shirtje heeft gemaakt en dan denk je dat ze dat online heeft gevonden."*

Ook in de antwoorden op de internetvragenlijst leven de ondervraagde jongeren zich uit in hoe zij al bezig zijn voor later. Een meisje dat dierarts wil worden, schrijft dat ze veel informatie zoekt over dieren om te weten hoe ze leven en eruit zien. Een meisje dat fotograaf wil worden, heeft al een portfolio online. Een meisje dat kleding ontwerpen als passie heeft, vergelijkt haar kledingideeën online met die van anderen.

Nog een aantal aansprekende voorbeelden:

Wat doe je het allerliefst? Bijvoorbeeld je passie of wat je later wilt worden?	Gebruik je hier internet voor en zo ja kan je vertellen hoe?
Journalistiek, artikelen schrijven, mensen interviewen, etc. (Meisje, 14 jaar)	Ja, ik gebruik internet om informatie te zoeken voor artikelen en om mijn artikelen op te publiceren.
Muziek maken, zingen en acteren en schrijven. Ik denk dat ik musical ster of toelstuk schrijfs-ster wil worden. (Meisje, 13 jaar)	ik kijk op internet hoe ik piano moet spelen, ik heb het zelfs geleerd via internet!
ICT manager of astronaut of prof dj (Jongen, 10 jaar)	ja om te kijken voor filmpje's over de ruimte en de top40 en uitvogelen hoe games apps website's enz. moet maken
Ik wil later architect worden (Meisje, 14 jaar)	Ik zit veel op internet en zoek ook vaak werk op van andere architecten. Zo kan ik ook op bepaalde sites een 3D kamer maken (Geen habbo of dergelijke) of een heel 3D gebouw maken.
Koken, en dan het liefst op een kampvuur. Ik wil later graag Kok worden. (Jongen, 14 jaar)	Soms, dan deel ik wat ik heb klaar gemaakt en dan volgen de reacties wel van wie het gegeten hebben.
Ik hou heel erg van zingen. Maar ik weet niet of ik het goed kan. Ik zou het allerliefst van zingen later mijn beroep maken. (Meisje, 13 jaar)	Ja. Ik luister liedjes van bekende zangeressen en daardoor leer ik hoe ik met zingen mijn stem beter kan gebruiken.

2.3 Creatieve video's

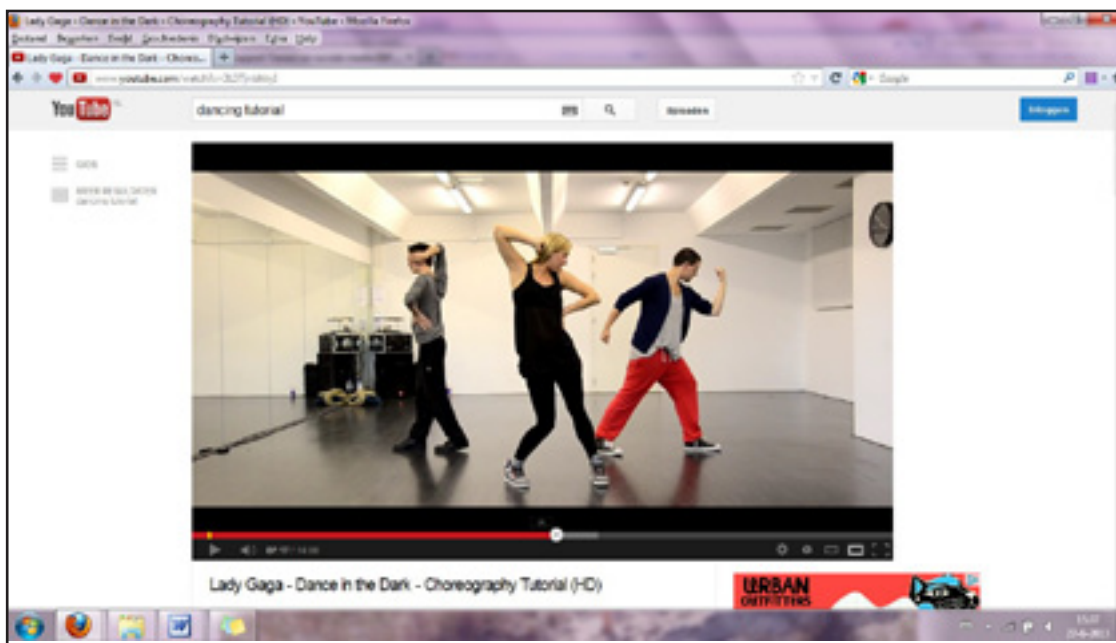
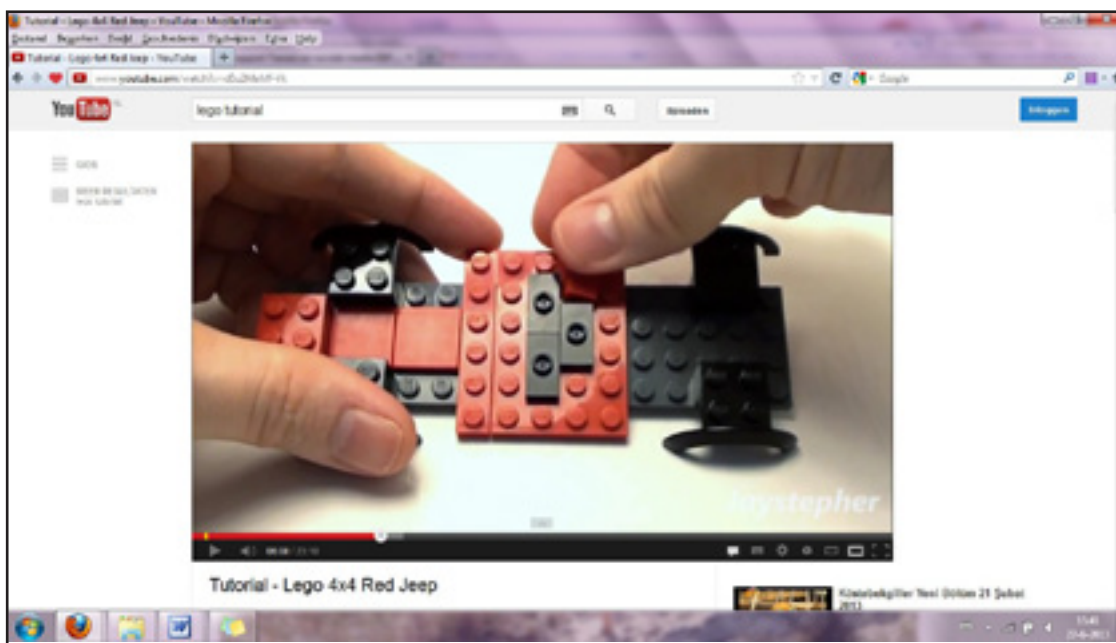
Bij mediawijsheid gaat het volgens de Raad van Cultuur ook om 'produceren': *"Mediawijsheid is nodig omdat de nieuwe media (met name het internet) uitnodigen tot het produceren (en publiceren) van content door niet-professionals"*. Een goed voorbeeld hiervan is het maken van filmpjes en die delen op bijvoorbeeld YouTube. Wij vroegen in ons onderzoek of de 10 t/m 17-jarigen dit ook doen.

Uit de antwoorden blijkt dat 11% van de jongeren zelf wel eens een video heeft gemaakt, waarin hij of zij iets laat zien of uitlegt zodat iemand anders daarvan kan leren. Dit zijn vaker jongens (14%) dan meisjes (8%). Bijna driekwart van deze groep heeft deze video ook online gedeeld, zodat andere mensen hem ook konden zien. De video's gaan over games, tips over Minecraft bijvoorbeeld, maar ook over dansen, zingen, filmpjes voor school en grappige dingen. Een paar voorbeelden: *"Dat ik een liedje zing, maar ook van hoe ik mijn nagels versier"* (meisje, 13 jaar). *"hoe mijn game controller extra functies had en waar ze voor diende waar je het kon kopen en de prijs natuurlijk"* (jongen, 16 jaar).

“over ons vakantiehuisje in de efteling, hoe het eruit zag en met tips wat je wel en niet mee moet nemen” (meisje, 10 jaar).

“toen ik van Knex een apparaat uitgevonden had om de vloer mee schoon te maken toen heb ik dat gefilmd” (jongen, 10 jaar).

3 LEREN VOOR SCHOOL

"MIJN BIOLOGIE LERAAR DOET 'FLIP THE CLASSROOM' EN DAN LEGT HIJ ALLES UIT VIA YOUTUBE. DE HELE KLAS KIJKT ERNAAR, ZELFS ANDERE LEERLINGEN DIE NIET IN ZIJN KLAS ZITTEN WANT DIE HOREN DAT DAN.
LIEKE (15)

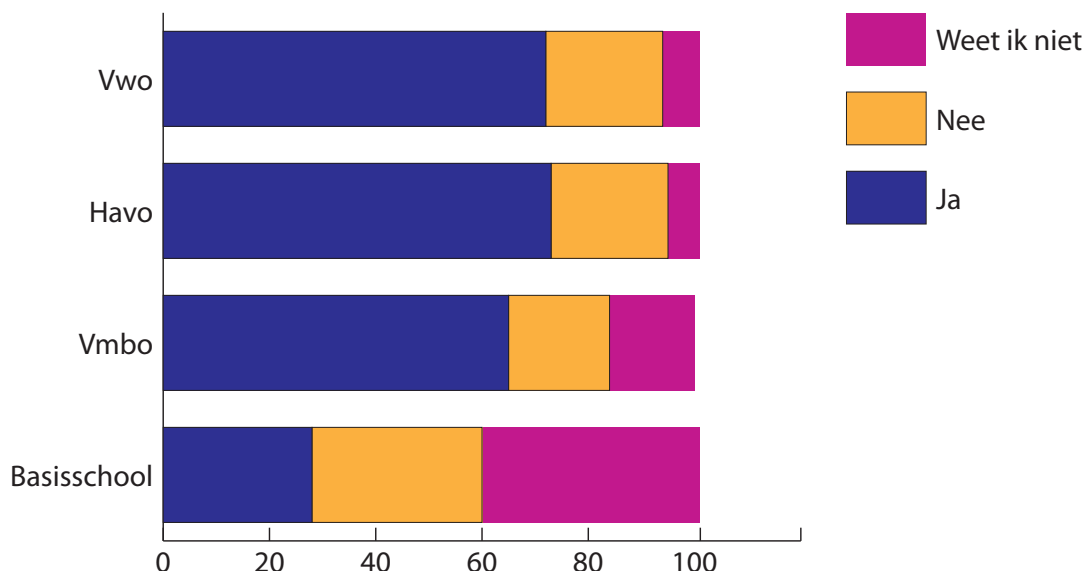
3. LEREN VOOR SCHOOL

Mediawijsheid is een belangrijke vaardigheid die de nieuwe generatie nodig heeft. Het onderwijs heeft de taak om jonge mensen deze vaardigheid bij te brengen. Immers, wie de kracht van netwerken via internet niet weet te benutten, zou weleens onvoldoende toegerust kunnen zijn voor burgerschap in de 21e eeuw.

Een positieve houding tegenover het gebruik van (sociale) media in het onderwijs is belangrijk om kinderen te begeleiden naar mediawijs, participierend burgerschap. In het onderzoek waren we nieuwsgierig naar hoe dit in de praktijk vorm krijgt. Wat is de stand van zaken in het onderwijs als het gaat om het gebruik van (sociale) media? Eerst kijken we in dit hoofdstuk naar de digitale middelen die scholen in bezit hebben en vervolgens naar het huidige gebruik van media op en voor school.

3.1 Digitale middelen op school

We hebben de tieners in het onderzoek gevraagd naar de aanwezige media op hun school. Volgens 56% van de 10 t/m 17-jarigen is er wifi op hun school, volgens 24% is dat er niet en 20% weet het niet. Het maakt daarbij uit, zo blijkt, of het om primair of voortgezet onderwijs gaat (figuur 3.1). Leerlingen van de basisschool zeggen veel vaker dat er geen wifi is of dat ze het niet weten, dan vmbo-, havo- en vwo-leerlingen. Havo- en vwo-leerlingen zeggen het vaakst dat er wifi op school is. Het hoge percentage jongeren dat niet weet of er wifi is, is opvallend. Ze hebben hier weinig kennis over of weten misschien wel helemaal niet wat wifi is.

Figuur 3.1 Aanwezigheid wifi op school bij 10 t/m 17-jarigen. Bron: MKO/ Kennisnet 2013

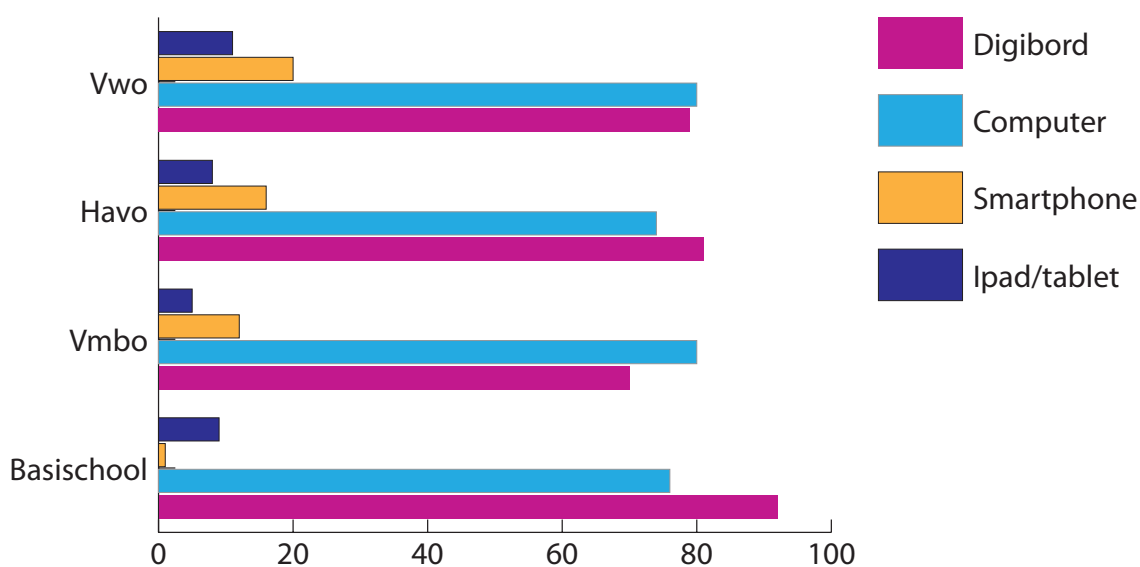
Dat er wifi op school beschikbaar is, betekent nog niet dat de leerlingen het ook mogen gebruiken. Volgens 55% van de basisschoolleerlingen mogen ze de wifi op school wel gebruiken, volgens 30% mag dat niet en 15% weet het niet. Op het voortgezet onderwijs mag volgens vier op de vijf vmbo-, havo- en vwo leerlingen de wifi op school worden gebruikt, volgens 15% mag het niet en 5% geeft aan niet te weten of dit mag.

Welke apparaten worden er op school in de les gebruikt? De overgrote meerderheid van de jongeren geeft aan dat in de les een digibord en een computer gebruikt worden (figuur 3.2). De smartphone wordt veel minder vaak gebruikt en de iPad nog minder. Volgens de tieners in de groepsinterviews verschilt het gebruik van digitale middelen in de les erg per docent. De één doet veel met het digibord, de ander weinig. Het ligt ook aan de docent of je je mobiele telefoon mag gebruiken om bijvoorbeeld woorden op te zoeken in de les. iPads in de klas en lessen via de iPad worden weinig gebruikt, maar het lijkt veel leerlingen wel leuk. Maar er zijn ook uitzonderingen, zoals Eva (17 jaar):

“alleen nog maar op internet en geen boeken meer vind ik te ver gaan. Ik zou nooit alleen met een iPad kunnen werken, ik wil gewoon een boek in mijn hand hebben; kunnen strepen, kapot scheuren als ik boos ben bij wijze van spreken.”

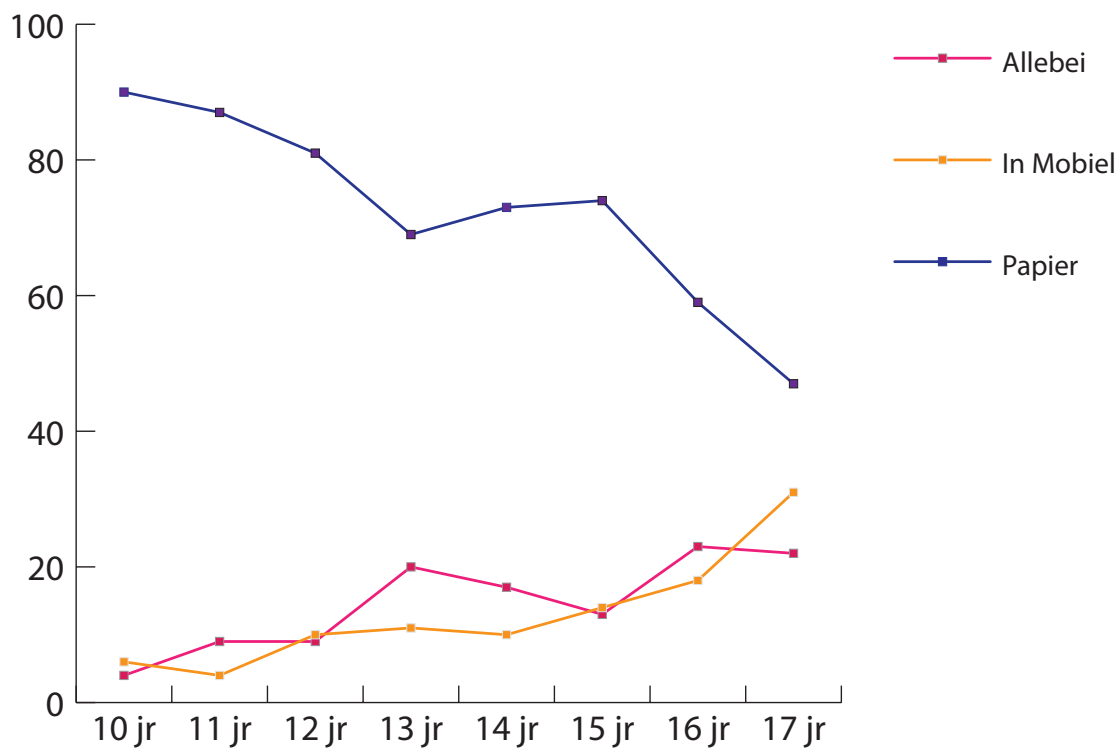
Figuur 3.2 Aanwezigheid digitale apparaten op school bij 10 t/m 17-jarigen. Bron: MKO/ Kennisnet 2013

Agenda

We hebben apart vragen gesteld over het bijhouden van een agenda. Gebruiken scholieren een digitale of een papieren agenda? Leerlingen gebruiken vaker een papieren agenda dan een agenda in hun mobiele telefoon – ondanks het feit dat zo goed als iedere tiener op het voortgezet onderwijs een mobieltje heeft. Bijna driekwart gebruikt een papieren agenda, 13% gebruikt een agenda in hun mobiele telefoon en 15% gebruikt beide. Leeftijd maakt hierbij uit: hoe ouder, hoe minder vaak een papieren agenda en hoe vaker een agenda in hun mobiele telefoon. Vooral de jongste tieners hebben een papieren agenda en dat heeft wellicht te maken met het feit dat zij minder vaak in het bezit zijn van een mobiele telefoon.

Meisjes hebben wat vaker een papieren agenda (75%) dan jongens (70%), die weer wat vaker een agenda in hun mobiele telefoon hebben (17%) dan meisjes (9%). Het schoolniveau (vmbo, havo of vwo) maakt niet uit.

Figuur 3.3 Gebruik papieren en digitale agenda van 10 t/m 17-jarigen. Bron: MKO/ Kennisnet 2013

3.2 Sociale media in de les

Hoe zit het met het gebruik van sociale media in de klas? We hebben de tieners in het onderzoek gevraagd naar het gebruik van sociale media in de lessen op school.

In de groepsinterviews vroegen we of leerlingen bij sommige leraren hun mobiel wel eens mogen gebruiken in de les. Je kan er bijvoorbeeld woorden in het Frans mee opzoeken. Een ander aansprekend voorbeeld: *“Bij onze leraar economie kregen we een mobiel per groepje en kwamen de antwoorden die we daarmee verstuurd automatisch op het smartbord, het ging om wie meeste antwoorden goed had. Dat vonden we erg leuk, ook door het competitie element.”*

We hebben het mobiel telefoongebruik in de les in de vragenlijst opgenomen en voorgelegd aan de respondenten. Van de ondervraagde 10 t/m 17-jarigen zegt 20% hun mobiele telefoon wel eens in de les te mogen gebruiken (om bijvoorbeeld iets op te zoeken, de agenda gebruiken telt hier niet mee). Dit is vooral het geval in het voortgezet onderwijs: van de basisschoolleerlingen zegt maar 3% hun mobiel wel eens te mogen gebruiken, terwijl 23% van de vmbo-ers dit mag, 32% van de havo-leerlingen en 29% van de vwo-leerlingen.

De vakken waarbij de mobiel gebruikt mag worden zijn in de eerste plaats rekenen/wiskunde en vervolgens Nederlands, kunstzinnige vakken (muziek, tekenen, handvaardigheid en talen (Engels, Frans, Duits). Het minst mag de mobiel gebruikt worden bij scheikunde en natuurkunde.

Niet vanzelfsprekend

Het gebruik van sociale media in de les is geen vanzelfsprekendheid. Als er sociale media in de les worden gebruikt, is dat vooral YouTube. 47% van alle ondervraagde tieners zegt dat dit wel eens

gebruikt wordt. Het vaakst gebeurt dat op de basisschool (56%). Op het vmbo is dat 39%, minder dan op de havo (46%) en op het vwo (45%). Het vak waarbij YouTube het meest wordt gebruikt, is muziek. Ook wordt geschiedenis vaak genoemd en vervolgens aardrijkskunde en maatschappijleer. Verder komen alle vakken in mindere mate voorbij.

Er zijn grote verschillen tussen scholen. Op de ene school is het gebruikelijk om YouTube in te zetten: *“Bijna alle vakken laten wel een leerzame of grappige filmpjes zien over het onderwerp waarmee we bezig zijn”* (meisje, 15 jaar). Op andere scholen is het eerder een uitzondering: *“We gebruiken het bijna nooit, mss 1x in het jaar, voor bijv. geschiedenis”* (jongen, 16 jaar).

Facebook wordt aanzienlijk minder vaak in de les gebruikt (5%) dan YouTube. Twitter wordt bij 3% van de tieners wel eens gebruikt. De vakken die hierbij worden genoemd zijn Nederlands en maatschappijleer.

3.3 Meer sociale media in de lessen?

We hebben de tieners ook gevraagd naar hun opvattingen over het gebruik van sociale media voor school. Dat deden we door een aantal stellingen voor te leggen.

Met de stelling: ‘Door het zien van leerstof in beeld, bijvoorbeeld in een filmpje, leer ik het makkelijker dan wanneer ik het moet lezen’ is 67% van de tieners het eens. Maar 2% is hier mee oneens, de overige 31% is neutraal. Nog eens 64% van de tieners is het eens met de stelling: ‘In de klas filmpjes kijken over lesstof (bijvoorbeeld van geschiedenis) vind ik leuker dan de lesstof uitgelegd krijgen in een verhaal van de leraar.’ Hier is maar 3% het mee oneens, 33% is neutraal.

Lieke (15) vertelt in het groepsinterview over de voordelen van sociale media in de les: *“Mijn biologie leraar doet ‘flip the classroom’ en dan legt hij alles uit via YouTube. De hele klas kijkt ernaar, zelfs andere leerlingen die niet in zijn klas zitten want die horen dat dan. Ik heb het ook naar mijn nichtje gestuurd want die is er niet zo goed in. Hij legt heel goed en langzaam uit, en je kan het terugkijken. Het is leuk een filmpje want we hebben een drukke klas en je hoeft dan geen vragen te stellen en je kan het 10 keer bekijken als je het niet snapt. Dat is ook handig voor de kinderen die er slecht in zijn.”*

1. *Flipping the Classroom is een organisatievorm van onderwijs waarbij je klassikale ‘kennisoverdracht’ vervangt door video’s en eventuele andere vormen van online instructie. Leerlingen kunnen de kennis hierdoor buiten de schoolmuren en de reguliere lessen tot zich nemen. Er is zo meer klassikale tijd beschikbaar voor het beantwoorden van vragen, individuele aandacht, verdieping en activerende didactiek. Flipping the Classroom kan bijdragen aan gedifferentieerd onderwijs en maakt het voor leerlingen mogelijk om instructie te krijgen op hun eigen tempo. Bron: Kennisnet.*

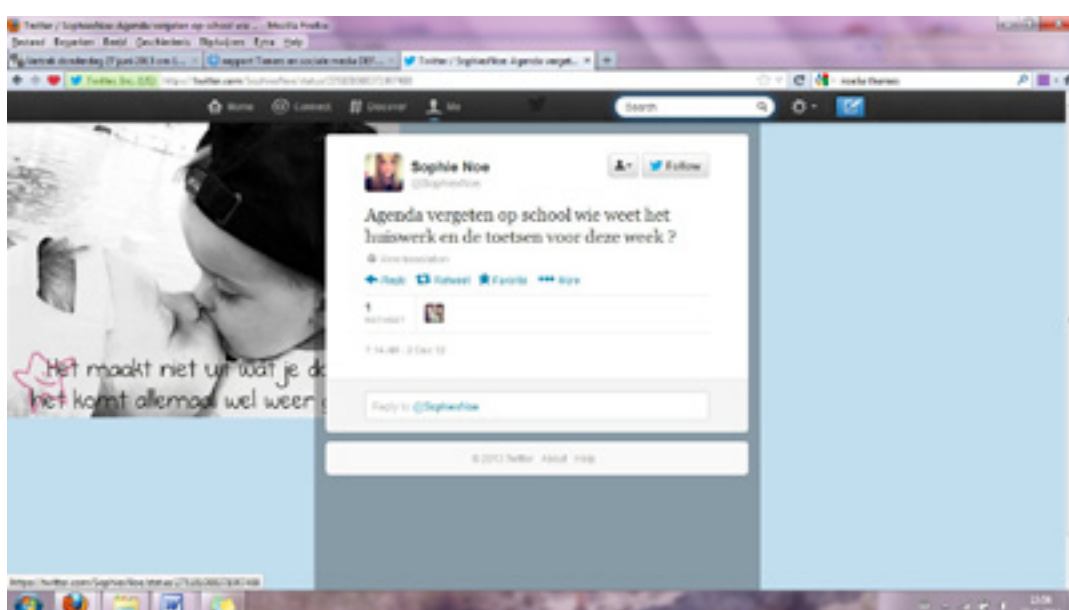
Voor de meeste jongeren is het gebruik van sociale media een onlosmakelijk deel van hun dagelijks leven geworden. Zouden tieners veelvuldiger gebruik van sociale media in de les leuker vinden? Niet allemaal, zo blijkt: driekwart zou dat wel willen en een kwart liever niet. Schoolniveau, leeftijd en geslacht maken daarbij niet uit. Waarom willen tieners sociale media wel in de les en waarom niet? We vroegen het.

Ja, meer sociale media!

Sociale media zijn volgens de leerlingen die ze graag in de lessen willen, leuk, grappig, tof en cool. Het maakt de lessen interessanter, minder saai, afwisselend en interactief: *“Dan lijkt het mij wel leuk om iets te leren met sociale media. In het boek iets leren vind ik wel saai en het lijkt me daarom wel een keer leuk om iets via de sociale media op te zoeken. Dat is een keer wat anders”* (jongen, 13 jaar). En een meisje van 11: *“het is weer eens wat anders, een andere manier van werken, en vaak zijn de digibord lessen heel erg leuk, met muziek, plaatjes, filmpjes en uitleg.”*

Tieners houden van internet, computers en beeldschermpjes en vinden het heerlijk om daarmee te werken. Het hoort nu eenmaal bij deze tijd, of zoals een meisje van 10 verwoordt: *“Omdat ik meer van de moderne middelen ben ik leef nu niet in de middeleeuwen”*. Een meisje van 17 schrijft: *“Sociale media is groot onder de jeugd van nu, hierdoor kan het leren bevorderd worden als ze dit combineren met sociale media”*.

Het gebruik van sociale media is afwisselender dan alleen uit boeken leren, want je kunt voorbeelden erbij halen en deze bekijken. Veel leerlingen vinden de afwisseling van luisteren en kijken leuk: door iets te bekijken in plaats van alleen te luisteren wordt de leerstof duidelijker, je leert er snel door en ‘beeld zegt nu eenmaal meer dan woorden’. Bovendien kun je filmpjes thuis nog een keer nakijken. Sociale media zijn leerzaam en volgens deze jongen ook een geschikte plek voor het stellen van vragen: *“omdat social media niet alleen maar vermaak is, het is ook informatief en door social media kom je ook in contact met mensen waardoor je vragen aan ze kunt stellen over dingen die je niet (zeker) weet”* (jongen, 16 jaar). Er is veel informatie op internet te vinden en je kunt dus meer leren over onderwerpen. Een jongen (15 jaar) heeft er al een lesidee voor: *“bijvoorbeeld tijdens economie dat hij zegt zoek iets over het waarde van het geld op twitter”*.

Nee, niet meer sociale media!

Een kwart van de tieners vindt het juist geen goed idee om sociale media in te zetten voor school. Hun voornaamste reden is dat het afleidt. De les wordt er volgens hen te onrustig van. *“Daar wordt het te onoverzichtelijk en te druk van in de klas. Dan kan ik mij niet meer concentreren”* (jongen, 14 jaar). Sommige leerlingen hebben daar al ervaring mee: *“het is een teveel aan informatie die over het digitale bord vliegt. erg onrustig ligt ook aan de onderwijzer”* (jongen, 17 jaar). En een meisje van 16: *“vaak laten ze alleen oninteressante dingen zien, die leerzaam zouden moeten zijn, maar de les wordt er vaak alleen maar langdraderig van”*. Ook bestaat het risico dat leerlingen iets anders gaan doen op sociale media en zich niet meer met de lesstof bezighouden. *“Het is onnodige - lijdt af van de lesstof - heeft veel gevaren dat je wat anders gaat doen”* (meisje, 16 jaar).

De tieners die meer sociale media in de les niet zien zitten, voeren daar verschillende redenen voor aan. Het is makkelijker leren als iemand het persoonlijk uitlegt en het is beter ‘echt’ contact met elkaar te hebben en te overleggen en praten in plaats van dat iedereen voor zichzelf werkt. Ook noemen jongeren dat ze meer sociale media ‘niet nodig’ vinden. De gewone les is al leuk genoeg. *“Ik vind het goed zoals het nu is. Als een leraar of lerares iets vertelt en uitlegt vind ik dat prima zonder computers e.d.”* (meisje, 15 jaar). Sommige kinderen willen sowieso liever geen computers in de les en dit meisje van 15 schrijft: *“Ik hou meer van ouderwets, gewoon uit boeken leren!”* Er zijn ook verschillende jongeren die aangeven dat ze sociale media niet leuk vinden. Een jongen van 11 kan zich bij de toepassing in de les niets voorstellen: *“Sociale media vind ik iets voor ontspanning/contacten met mensen na de les. Ik zie niet hoe bijvoorbeeld facebook in een les zou passen.”*

Volgens een aantal jongeren doet gebruik in de les afbreuk aan sociale media: als school zich er mee gaat bemoeien worden sociale media minder leuk. Andere genoemde redenen zijn dat je sociale media thuis en buiten de les toch al genoeg gebruikt en dat je anders net zo goed thuis kan blijven. Een jongen van 17 schrijft tot slot: *“Het heeft weinig toegevoegde waarde, het onderwijs moet zich niet aanpassen aan elke hype.”*

3.4 Leraren op sociale media

Als het onderwijs jongeren moet opleiden tot mediawijze burgers en hen de vaardigheden hiertoe moet bijbrengen, is het vanzelfsprekend een voorwaarde dat de professionals in het onderwijs de capaciteiten hiervoor hebben. En deze ook inzetten. Ze kunnen (zoals hiervoor beschreven) sociale media in de lessen inzetten op vele creatieve manieren. We vroegen de tieners in het onderzoek hier naar. In hoeverre staan docenten via sociale media in contact met leerlingen?

“Ik heb sommige leraren in mijn Whatsapp groep. In de tentamen week kan je dan dingen vragen”, vertelt Mels (18) in een groepsinterview. En een jongen in een andere groep: *“De lerares zet op Twitter bijvoorbeeld welke boeken je mee moet, en dat zien de meesten dat wel”*. Al snel gaan er in de groepen namen over tafel van leraren die op Twitter zitten of leerlingen als vriend op Facebook hebben, al gaat het daarbij meestal om een leraren-account en niet om een privé-account. Hoe vaak komt dat voor? Niet heel vaak, zo blijkt. 16% van de 10 t/m 17-jarige Facebook-gebruikers heeft één of meerdere leraren als vriend op Facebook. Van de Twitteraars heeft 10% een leraar die hen volgt en 10% volgt zelf een leraar. Van de Whatsapp-gebruikers heeft 10% een leraar toegevoegd op Whatsapp.

Het contact met deze leraren gaat vooral over huiswerk en lessen. *“Als ik vragen heb of een probleem*

over het vak wat die docent geeft, enkel vragen die met school te maken hebben" (jongen, 14 jaar). Dit kan ook een reden zijn om een leraar te gaan volgen: "Eén leraar van ons tweette vorig jaar de eerste proefwerkvraag van zijn proefwerken, daarom volg ik hem nog" (meisje, 14 jaar). Soms is er wat persoonlijker contact: "Als ik iets leuks heb gedaan en dat wil ik dan gelijk aan de juf vertellen" (meisje, 10 jaar). Maar vaak is er ook helemaal geen contact en staat de leraar gewoon alleen in de lijst: "is eigenlijk alleen toegevoegd, maar contact hebben we niet echt" (jongen, 12 jaar).

Een meisje van 16 schrijft dat er met opzet geen contact is: "niet, ze volgen ons om te kijken of we ze niet afkraken of pesten." Ook dit kwam ter sprake in de groepsinterviews. Zo vertelde Dilayda (14) dat sommige leraren Twitter hebben en er niks mee doen, maar wel leerlingen volgen en dan dingen doorgeven aan de ouders. Isabelle (14) vertelde daarop dat een meisje te laat was in de klas en een smoesje vertelde, maar op Twitter had gezet dat ze zich had verslapen en dat had de leraar gezien. Gelukkig zijn er ook inspirerende vormen van contact tussen leerlingen en leraren op sociale media: "over fotograferen, een hobby die mijn leraar ook heeft en hij moedigt mij hierin aan om hier mee door te gaan" (meisje, 15).

3.5 Belangrijk aan een goede leraar

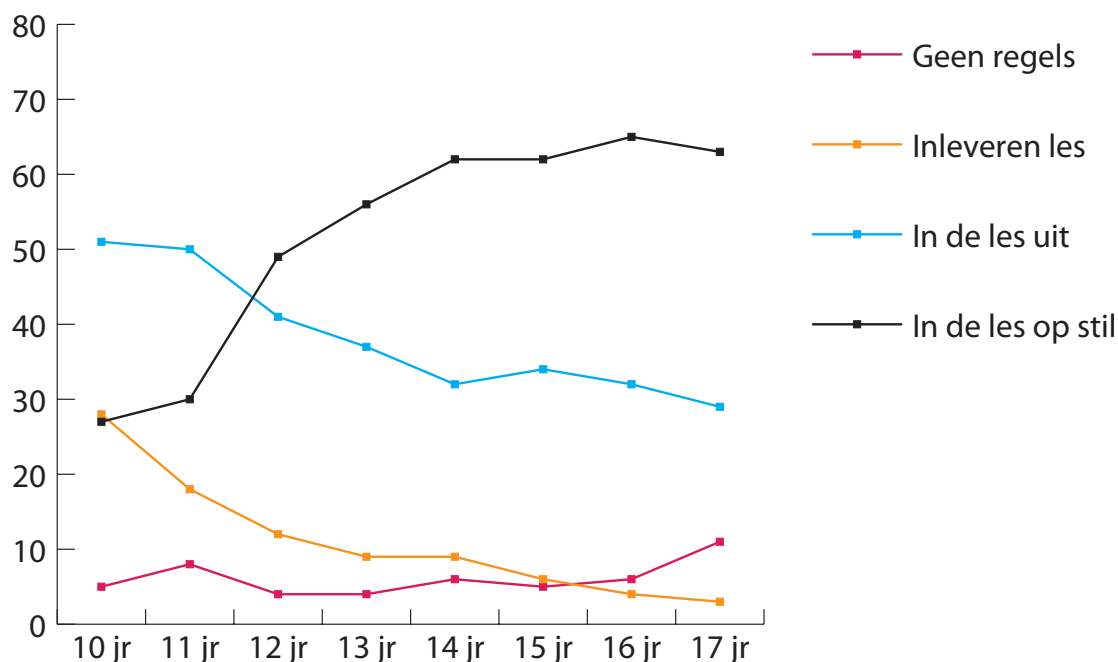
Sociale media zijn populair, maar geen voorwaarde voor geslaagde kennisoverdracht. Wat maakt volgens tieners iemand tot een goede leraar?

Dat een leraar sociale media gebruikt, vinden leerlingen helemaal niet zo belangrijk: slechts 13% vindt dat belangrijk. Wat dan wel? Het belangrijkste is volgens tieners dat een leraar goed kan uitleggen (84%). Dat een leraar de leerlingen goed begrijpt en inlevingsvermogen heeft, vinden tieners ook belangrijk (69%), en dat hij leuke en goede verhalen vertelt over de lesstof (67%). De meerderheid vindt het ook van belang dat hij orde kan houden (58%) en dat er wederzijds vertrouwen en respect is tussen de leraar en de leerlingen (58%). In de ruimte die de tieners konden gebruiken om zelf een belangrijke eigenschap in te vullen, noemden ze onder meer ook humor. Zoals deze jongen van 14: "met humor vertellen waar de les over gaat niet alleen maar droge stof". Een meisje van 10 schrijft: "lief voor onzekere kinderen net zo als bij mij en dat doet die als de beste voor mij en helpt mij heel erg".

3.6 Regels in de klas

Welke regels vinden jongeren zelf dat er voor mobiele telefoons moeten gelden in de klas? De meeste jongeren lijkt het een goede afspraak dat de mobiele telefoon in de les op stil moet. Vooral de oudere tieners zouden dit als regel willen (figuur 3.4). De jongere tieners zijn wat strenger, zij vinden vaker dat de mobiel in de les helemaal uit moet en dat je hem aan het begin van de les moet inleveren en hem aan het eind weer op mag halen. Er zijn maar weinig tieners die vinden dat er helemaal geen regels zouden moeten gelden. Op de vraag welke regel zij nog missen, schrijven verschillende jongeren dat ze helemaal geen mobiel in de klas zouden toelaten. Een jongen van 12 jaar ziet dat anders: "ik vind dat we gewoon moeten mogen kijken als ik een berichtje ofzo krijg". En een meisje van 11 heeft ook een mooie regel bedacht: "Dat je moet trakteren al hij af gaat en dat je niet mag bel-len. Het is je eigen risico om hem aan te zetten want dan moet je trakteren."

Figuur 3.4 Regels die volgens 10 t/m 17-jarigen op school moeten gelden. Bron: MKO/ Kennisnet 2013

Spieken

Er wordt wel gezegd dat het gebruik van een mobiel in de klas misbruik in de hand werkt. Die vlieger gaat niet helemaal op. Uit het onderzoek blijkt dat bijvoorbeeld spieken nog altijd vaker op de ouderwetse manier gebeurt, dan via de mobiele telefoon. 30% van de jongeren uit het onderzoek heeft wel eens afgekeken, 16% spiekte wel eens via een briefje of door het ergens anders op te schrijven, maar spieken via de mobiele telefoon deed maar 6% van de tieners. Eveneens 6% heeft wel eens antwoorden verstuurd of ontvangen via de mobiele telefoon.

3.7 Gebruik sociale media en internet voor school

“Voor scheikunde hadden we een proefwerk, we moesten alle formules leren, maar wat de leraar gestuurd had daar stond bijna niets op. Maar via YouTube had iemand een filmpje gevonden waarin het wel goed werd uitgelegd. Daarna heeft diegene dat in de groepschat op Whatsapp gegooid.” (Fred, 15 jaar)

In de groepsinterviews legden de leerlingen uit hoe zij zelf sociale media inzetten om tot betere schoolresultaten te komen. Zoals Fred (15). Bran (17) geeft een ander voorbeeld: *“op YouTube is er een account dat heet numberphile die maken elke week 3 video’s ofzo. En die bespreken elke keer een nummer ofzo, als je 3 video’s op een dag kijkt is dan ongeveer hetzelfde als een maand wiskundelessen.”* Naomi (17) en Annemijn (16) vertellen over ‘JORT’geschiedenis’, een enthousiaste geschiedenisleraar ergens in Nederland, die educatieve filmpjes maakt en op zijn YouTube kanaal en zijn Facebookpagina plaatst. Hij helpt daarmee leerlingen hun geschiedenislessen beter te begrijpen en zijn pagina staat dan ook vol lovende reacties van scholieren.

Sociale media als naslagwerk

We hebben de voorbeelden die de jongeren in de groepsinterviews noemden verzameld en ze in de vragenlijst opgenomen. Uit de beantwoording van de vragenlijsten blijkt dat 85% van de ondervraagde 10 t/m 17-jarigen extra informatie over de leerstof zoekt op Google. Nog eens 61% van

de jongeren zoekt extra informatie over de leerstof op YouTube (figuur 3.5). Ook gebruikt bijna driekwart (73%) internet om oefentoetsen te doen en ruim tweederde (68%) gebruikt internet om zichzelf te overhoren, bijvoorbeeld door woordjes te oefenen op wrts.nl² of op de wrts-app. Milou (14) gebruikt ook de wrts-app, wat thuis nog wel een tot een misverstand leidt: *“Mijn moeder ziet dan dat ik Engels moet leren, en dan zit ik oefenen op mijn telefoon. Mijn moeder zegt dan dat ik mijn telefoon weg moet doen, maar ik zit dus te leren”*.

Onder het thema participatie, onderdeel van mediawijsheid, valt ook samenwerken met anderen. Dat samenwerken gebeurt via sociale media volop. Zo werken jongeren samen met het delen van documenten in bijvoorbeeld Dropbox, Google docs of Google drive. Ruim een derde (35%) van de tieners doet dit, met name de wat oudere: meer dan de helft van de 16- en 17-jarigen werkt op deze manier samen met anderen (figuur 3.5).

Een andere manier is samenwerken via Skype. Ruim een kwart (26%) van de tieners maakt samen huiswerk of een opdracht via ‘beeldscherm delen’ van Skype. Een meisje van 12 schrijft over Skype: *“Ik gebruik het veel om samen met vriendinnen huiswerk te maken maar ik kan zo ook kletsen met vriendinnen die verder weg wonen en ik niet zo vaak zie”*. Verder gebruikt 61%, vooral in het voortgezet onderwijs, apps of websites voor school met daarin bijvoorbeeld roosters en cijfers (bijvoorbeeld Meta van Magister of een andere).

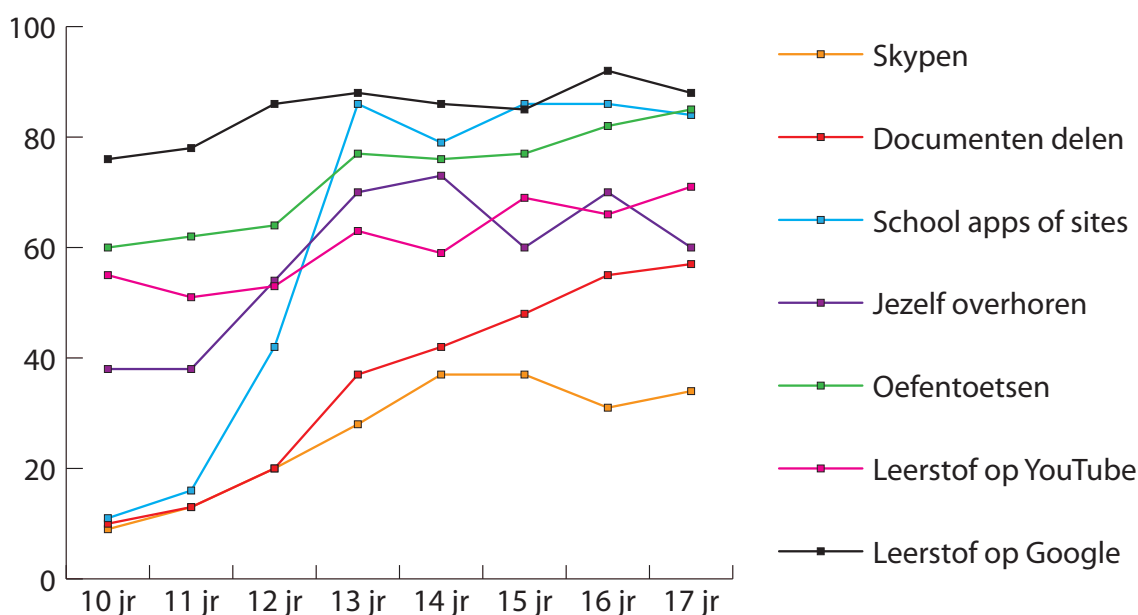
Met uitzondering van Skype geldt voor alle toepassingen in figuur 3.5 dat hoe hoger het schoolniveau is, hoe meer leerlingen het gebruiken. De vmbo-leerlingen maken het minst gebruik van media voor school, de havo-leerlingen wat meer, maar het zijn vooral de vwo-leerlingen die internet en sociale media inzetten voor schoolwerk. Verder gebruiken meisjes iets vaker dan jongens internet om oefentoetsen te doen en om zichzelf te overhoren.

2. Wrts.nl en de app zijn een website/ toepassing waar je zelf een woordenlijst kan invoeren met de vertalingen erbij (bijvoorbeeld Nederlands – Frans) en jezelf vervolgens kan overhoren.

Figuur 3.5 Gebruik van internet en sociale media voor school van 10 t/m 17-jarigen. Bron: MKO/ Kennisnet 2013

Delen, helpen en overleggen

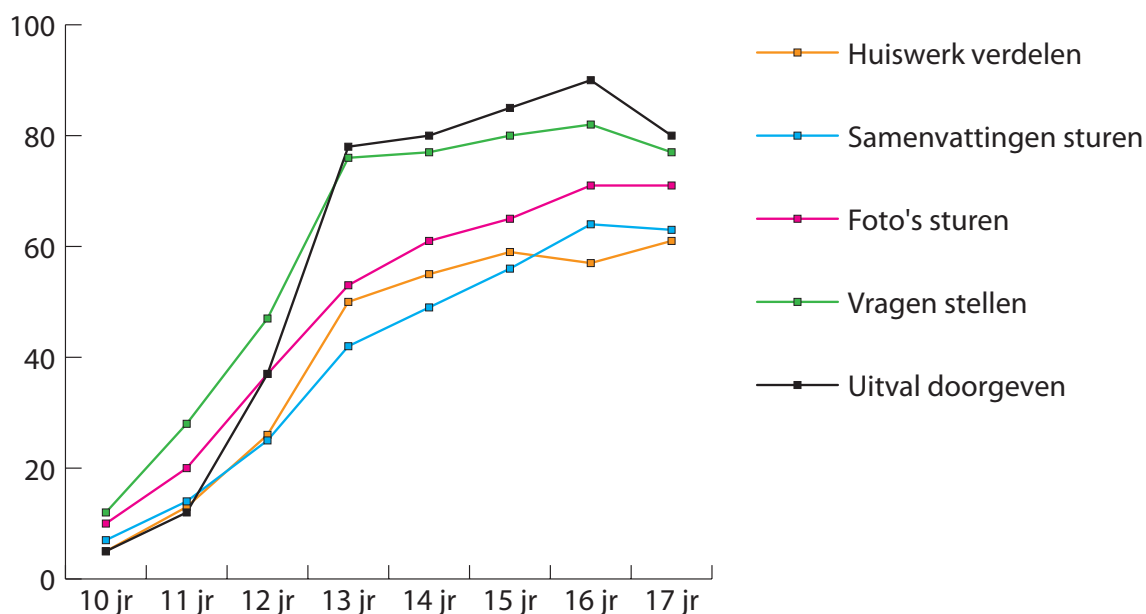
Leerlingen gebruiken Whatsapp, Facebook en Twitter ook om elkaar informatie en bestanden te sturen over school. Ook dit is een duidelijk voorbeeld van samenwerken om elkaar verder te helpen. Zo vertellen jongeren dat ze een foto maken van de aantekeningen of het huiswerk als bijvoorbeeld iemand ziek is. Die sturen ze dan via Facebook of Whatsapp door. En als ze iets niet snappen over de lesstof, kunnen ze dat ook makkelijk via sociale media vragen. Dat gebeurt meestal in Whatsapp-groepen van de klas of van school (58% van de Whatsapp gebruikers zit in zo'n groep, zie paragraaf 4.4). Een meisje uit de basisschoolgroep: *"Ja Whatsapp gebruik ik voor huiswerk. Dan kan je vragen stellen. Of je maakt een foto van je huiswerk en dat stuur je dan iemand. Of je verdeelt huiswerk via Whatsapp en dan maak je je eigen stuk en dan stuur je het daarna naar elkaar."* Ditzelfde meisje vertelt dat er ook een Facebookgroep van haar klas is: *"We hebben een groep op Facebook van de klas. Niet iedereen zit erin. Je kan een vraag stellen en dan gaan mensen een foto maken ofzo. Van wat voor huiswerk je hebt."*

60% van de ondervraagde tieners gebruikt sociale media om elkaar vragen te stellen over huiswerk of leerstof en 48% maakt en stuurt foto's van aantekeningen of samenvattingen naar elkaar (figuur 3.6). Ook geven veel jongeren (58%) roosterwijzigingen aan elkaar door, bijvoorbeeld als een uur uitvalt. Verder gebruiken jongeren sociale media om samenvattingen die ze op internet hebt gevonden naar elkaar te sturen (40%). 41% maakt afspraken over huiswerk, zodat iedereen een stukje maakt.

Deze totale percentages zeggen overigens niet zo veel over de totale groep. Uit figuur 3.6 wordt duidelijk dat het vooral de oudere tieners op het voortgezet onderwijs zijn, die dit doen.

Ook hier zijn het vooral de vwo-leerlingen die gebruikmaken van deze mogelijkheden van sociale media, en op hun beurt maken weer meer havo- leerlingen er gebruik van dan vmbo-leerlingen. Meisjes doen alles in figuur 3.6 iets vaker dan jongens, behalve samenvattingen sturen. Daar is geen verschil te zien.

Figuur 3.6 Gebruik van internet en sociale media voor school van 10 t/m 17-jarigen. Bron: MKO/ Kennisnet 2013

Onontgonnen gebied

Tieners zelf genoemde samenwerking om doelen op school te bereiken. Dit hoofdstuk laat zien dat tieners zelf onderling sociale media hier al voor inzetten. Met klasgenoten, maar soms gebeurt dit leren indirect en zelfs met mensen die ze nog nooit hebben gezien. Zo skypet Mathijs (16) met een Engelsman, waardoor hij Engels leert praten: *“Het is iemand die ken van gamen. Het gaat automatisch, daar hoef je niet bij na te denken”*. Lieke (15 jaar) vertelt: *“Vorig jaar ben ik weg geweest op vakantie, ik heb veel vrienden in het buitenland. Als ik iets niet snap van Engels dan vraag ik het aan hun, bijvoorbeeld hoe je iets schrijft, of ik vraag of ze ene stuk willen checken op fouten. Ook vraag ik ze of ze me op fouten willen wijzen als ik iets verkeerd schrijf.”*

Maar hoewel tieners zelf sociale media al volop inzetten voor schoolwerk, is dit voor leerkrachten nog een onontgonnen gebied. Een leraar die bij een groepsinterview aanwezig was, maar zich tijdens het gesprek afzijdig hield, vertelde achteraf aan de groep dat er een wereld voor hem was opengegaan. Hij wist niet dat de leerlingen sociale media zo divers voor hun schoolwerk inzetten: *“Op onze school mogen ze geen sociale media gebruiken, dan zie je ook niet wat erin zit, in de leerlingen. De oudere generatie is misschien te cynisch. Met een cynische houding zie je ook niet goed wat ze allemaal wel doen. En ze gebruiken social media dus wel voor school, dat had ik niet gedacht. Ik ben positief verrast.”*

4 BEZIT EN GEBRUIK VAN DIGITALE MIDDELEN

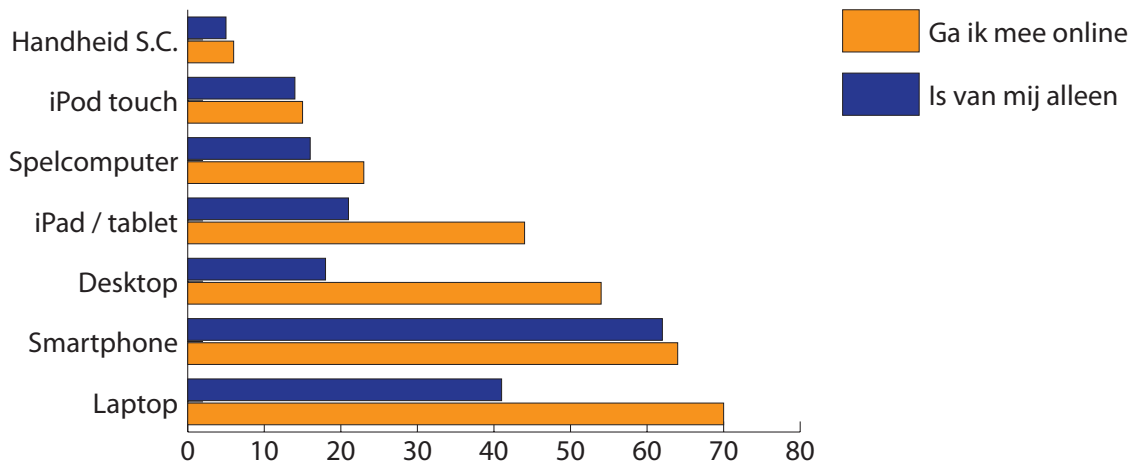
"WHATSAPP IS VOOR MIJ HET
BELANGRIJKST WANT GAAT VIA
WIFI, IK HEB GEEN BELTEGOED."
JORIKE (14)

4. BEZIT EN GEBRUIK VAN DIGITALE MIDDELEN

Tieners kunnen via allerlei apparaten op internet: van de gezamenlijke computer in huis tot hun eigen smartphone. Het apparaat dat door de meeste 10 t/m 17-jarigen wordt gebruikt om online te gaan is de laptop (figuur 4.1). In veel gevallen is de laptop niet van hen alleen, maar moeten ze deze delen met iemand anders. Dat is logischerwijs nauwelijks het geval bij de smartphone. Bijna tweederde van de tieners gaat met een smartphone online en in nagenoeg alle gevallen is die smartphone van hen alleen. De gewone 'vaste' computer (desktop) staat op de derde plek. Die is relatief gezien het minst vaak alleen van de tiener.

Een kwart van de jongeren gaat via een spelcomputer online (Wii, Xbox, Playstation etc.). Via de handheld spelcomputer (DS, PS Vita etc.) doet 6% dat. Naarmate tieners jonger zijn, wordt de iPad of een andere tablet meer gebruikt om mee op internet te gaan (staat niet in figuur). Hoe ouder, hoe vaker de smartphone juist wordt gebruikt. Hier gaan we in de volgende figuur verder op in.

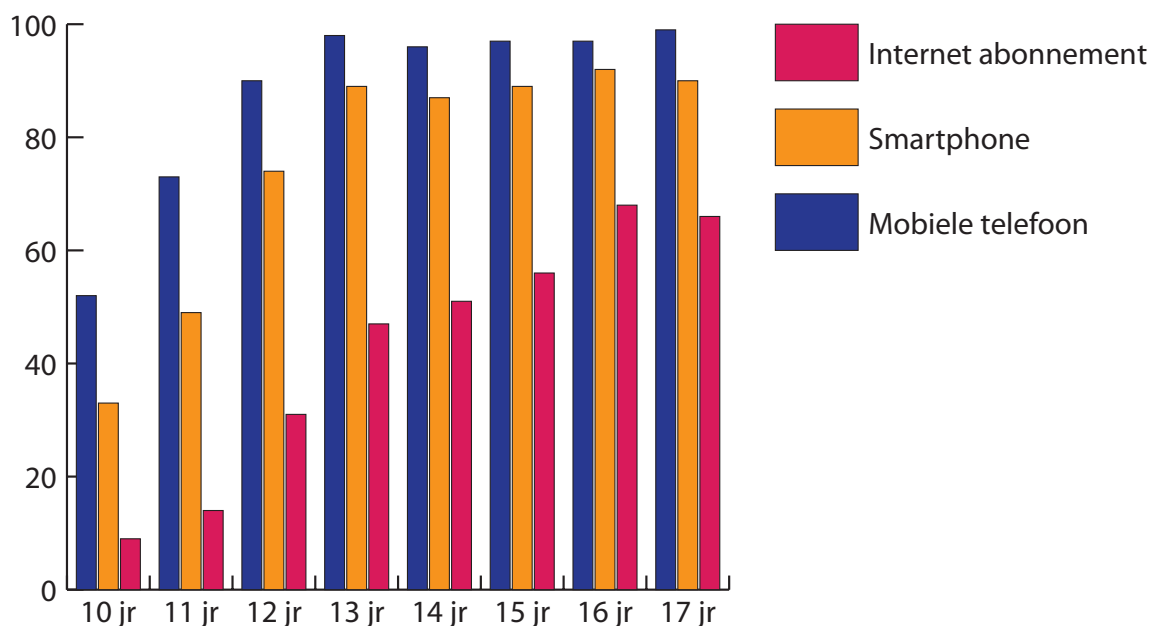
Figuur 4.1 Apparaten waar 10 t/m 17-jarigen mee online gaan en die van hen alleen zijn. Bron: MKO/ Kennisnet 2013

Vanaf 12 jaar hebben nagenoeg alle tieners een mobiele telefoon (figuur 4.2). In de meeste gevallen is dit een smartphone. Bij de jongste kinderen is dat wat minder vaak het geval.

Ondanks de mogelijkheden van het apparaat, heeft van de jongeren met een smartphone lang niet iedereen ook een internetabonnement. Een internetabonnement kost geld en daarom gebruiken sommige tieners met een smartphone geen internet ermee, of alleen (gratis) wifi. Alleen wifi blijkt al genoeg om gratis contact te houden met vrienden. Zo zegt Jorike (14) over sociale media: *"Whats-app is voor mij het belangrijkste want gaat via wifi, ik heb geen beltegoed."*

In totaal heeft 76% van de 10 t/m 17-jarigen een smartphone. Van de jongeren zonder smartphone gebruikt 18% een iPod touch om online te gaan, waarmee ze ook mobiel online kunnen zijn via wifi.

Figuur 4.2 Bezit mobiele telefoon, smartphone en internetabonnement van 10-17-jarigen. Bron: MKO/ Kennisnet 2013

4.1. Sociale media en contact

Er zijn heel wat definities van 'sociale media' te vinden op internet. In dit onderzoek kijken we naar bekende sociale media als Facebook en Twitter, maar ook naar bijvoorbeeld 'ouderwetse' diensten als e-mail en sms. De in dit rapport genoemde voorbeelden zijn volgens de definities wellicht niet allemaal sociale media, maar het zijn wel de door de tieners in de groepsinterviews aangewezen manieren waarop zij met elkaar in contact staan.

Van de 1513 ondervraagde jongeren zijn er 15 die helemaal geen sociale media gebruiken. Dat zijn bijna allemaal 10- en 11-jarigen. Mag ik niet, niet leuk, saai, voetbal liever buiten, mijn vriendinnen hebben het ook niet, ik speel alleen spelletjes en ik ben meervoudig gehandicapt zijn genoemde redenen voor het niet gebruiken van sociale media. De anderen gebruiken wel één of meerdere sociale media.

Bekendheid van sociale media

Facebook en YouTube zijn de bekendste sociale media. Respectievelijk 99% en 98% van de 10 t/m 17-jarigen zegt ze te kennen. Ook sms, e-mail, Twitter en Hyves kent nagenoeg iedereen. De 10-jarigen zijn het minst bekend met de diverse sociale media. In totaal kent bijvoorbeeld 6% Whatsapp niet, maar van de 10-jarigen zegt 21% deze dienst niet te kennen. Het minst bekend zijn Line en Vine (84% en 83% kent deze niet).

Instagram en Snapchat, relatief nieuw en opkomend in populariteit, zijn bij de tieners nog niet zo bekend. Ruim tweederde heeft nog nooit van Snapchat gehoord. Leeftijd maakt hier ook weer veel bij uit: 91% van de 10-jarigen kent het niet, tegenover ongeveer de helft van 15, 16 en 17-jarigen. Dat gaat ook op voor Instagram: van de hele groep kent 44% deze dienst niet, driekwart van de 10-jarigen kent het niet en onder de 16- en 17-jarigen is dat een kwart.

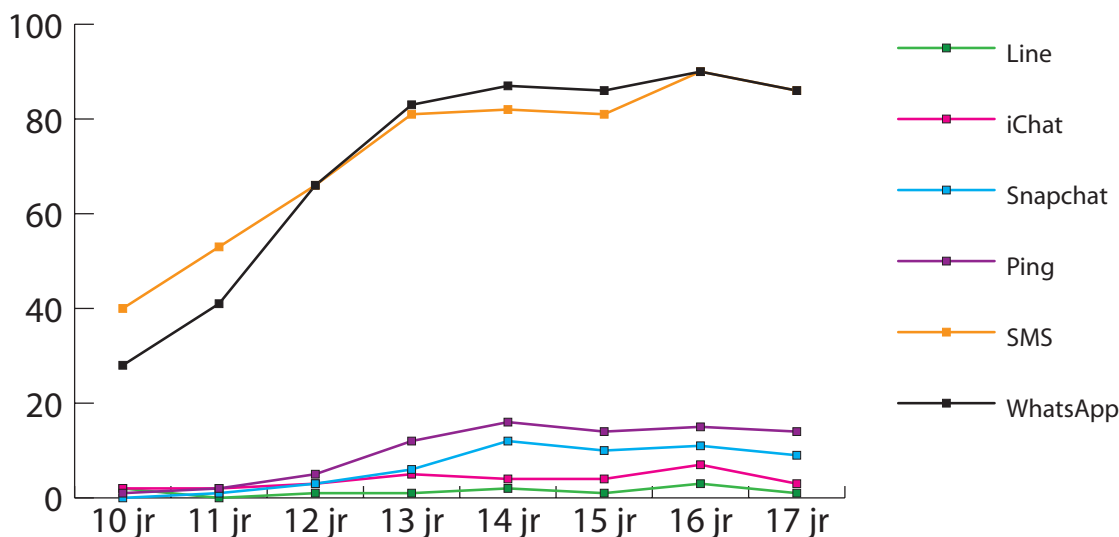
4.2 Gebruik en populariteit van sociale media

We hebben de tieners gevraagd welke media zij minimaal eens per maand gebruiken. Whatsapp en 'gewone' sms worden door ongeveer evenveel jongeren gebruikt (figuur 4.3). Tot 13 jaar neemt deze gebruikersgroep snel toe en daarna blijft het vrijwel gelijk. Een belangrijk verschil (dat overigens niet zichtbaar is in de figuur) tussen Whatsapp en sms is dat Whatsapp veel frequenter gebruikt wordt. Hier gaan we in de volgende paragraaf nader op in. De overige manieren om chatberichtjes naar elkaar te sturen, Ping, Snapchat, iChat en Line, worden door aanzienlijk minder tieners gebruikt.

We hebben de tieners ook gevraagd welke van alle in dit hoofdstuk genoemde sociale media zij het belangrijkste vinden. Als ze er nog maar één mochten gebruiken, welke zou dat dan zijn? Voor de meeste jongeren is dat Whatsapp: van de Whatsappgebruikers geeft ruim tweederde aan dat ze dit zouden kiezen (11% kiest Facebook, 5% kiest YouTube en 5% Twitter). De redenen die ze voor hun keuze voor Whatsapp geven: het is gratis, handig, snel en makkelijk, bijna iedereen (en dus ook vrienden) hebben het en het kan met meerdere mensen tegelijk worden gebruikt. Een meisje van 15 legt uit: *“omdat je daar met iedereen kan praten. met welke telefoon je dan ook hebt niet als met ping dat je alleen met mensen van blackberry kan praten.”*

Van de sms-gebruikers kiest 4% sms als belangrijkste medium. Dit omdat het altijd werkt, ook zonder internet (relevant voor de jonge kinderen zonder smartphone), en het is de beste manier als je vrienden (nog) niet op Whatsapp zitten. De opgegeven reden van een 10-jarige jongen geeft een mooi inkijkje in zijn denkwereld: *“ik kan iedereen bereiken met e mail niet want als ik een ongeluk heb gehad is het wel handig dat ik kan sms kan sturen van ik lig in het ziekenhuis.”*

Whatsapp, sms en Snapchat worden vaker door meisjes gebruikt dan door jongens en Ping wordt minder vaak door vwo-leerlingen gebruikt dan door vmbo- en havo-leerlingen.

Figuur 4.3 Gebruik van sociale media (minimaal eens per maand) door 10 t/m 17-jarigen. Bron: MKO/ Kennisnet 2013

Facebook

Facebook wordt van de sociale media in figuur 4.4 door de meeste tieners gebruikt en ondanks dat tieners er eigenlijk pas vanaf hun dertiende jaar op mogen, zijn er ook al aardig wat 10- 11- en 12-jarigen te vinden. Rond het dertiende jaar is er een daling bij de groep Hyves-gebruikers te zien. Hyves is inmiddels, zoals de tieners in de groepsinterviews aangeven, 'een plaats voor kinderen'. Het zijn dan ook bijna alleen 10- en 11-jarigen die Hyves als belangrijkste sociale medium aanmerken. Daar zitten hun vriendjes en vriendinnetjes op en sommigen mogen ook niets anders van hun ouders.

Ook van de Facebook-gebruikers kiest de ruime meerderheid voor Whatsapp, als ze nog maar één medium zouden mogen gebruiken. 19% van de Facebook-gebruikers zou Facebook kiezen. Als belangrijke reden geven ze op dat daar hun vrienden te vinden zijn. Als het de plek is waar de meeste vrienden zitten, is dat de plaats waar je moet zijn. Zo zegt een meisje van 11 over haar keuze voor Facebook: *"Facebook omdat daar nu de meeste berichten op komen ik vind hyves leuker, maar daar zitten minder vriendinnen op"*. Een tweede, vaak genoemde reden voor Facebook is dat het diverse toepassingsmogelijkheden heeft. Je kunt er spelletjes spelen, video's kijken, berichten sturen enzovoort.

Naast Facebook wordt ook Twitter door veel jongeren gebruikt, ook weer vooral door de oudere tieners. Van de twitteraars kiest 8% dit als belangrijkste sociale medium – ook hier is Whatsapp weer veruit favoriet, blijkbaar is Twitter voor hen dus vooral een medium voor 'erbij'. Zij noemen het kort, direct en internationaal zijn van Twitter als voordeel. Een jongen (17 jaar) schrijft: *"Omdat twitter wereldwijd is en mijn whats app niet ieder nummer heeft van iedereen, zo volg ik ook de Nba en sommige spelers van de Nba, die nummers heb ik natuurlijk niet, zo blijf ik ook op de hoogte van de laatste standen en uitslagen."*

In de groepsinterviews kwam naar voren dat jongeren op Facebook alleen dingen posten die 'echt' leuk zijn. Ze plaatsen er bijvoorbeeld meer serieuze statusupdates over hun leven en persoonlijke foto's. Op Twitter posten ze veel sneller iets, je zet er veel makkelijker en vaker iets op, bijvoorbeeld wat je de hele dag doet en dat hoeft totaal niet belangrijk te zijn: 'Ik ga naar school', 'Net opgestaan'. Je zet er makkelijker allerlei onzin op die je niet op Facebook zet. Op Facebook zit bovendien familie en die zien dus ook wat er wordt gepost. Op Twitter blijkt dat veel minder vaak het geval.

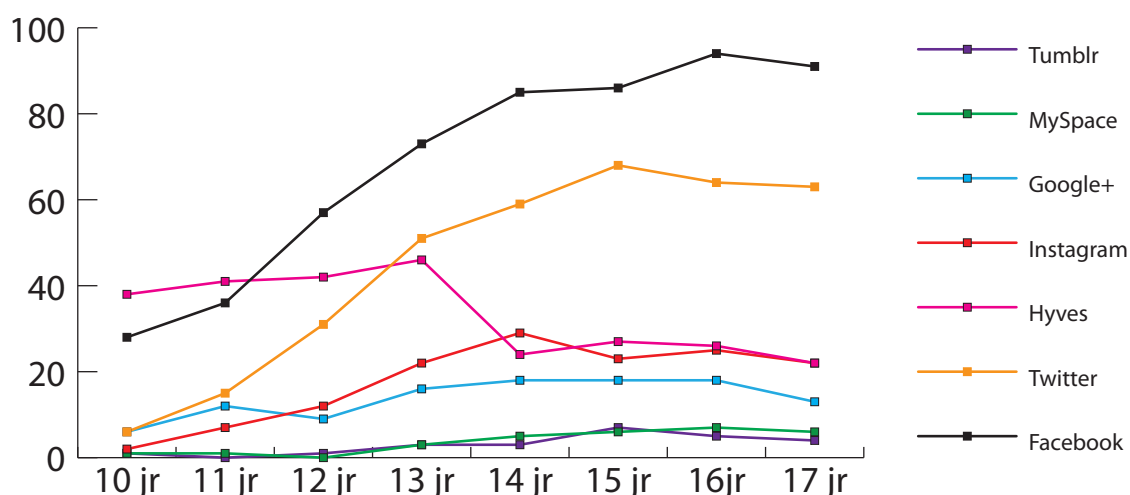

Volgens de meeste jongeren uit de groepsinterviews zijn de hoogtijdagen van Facebook inmiddels een beetje over. En hoe langer je erop zit, hoe minder je er mee doet. Een account op Facebook kan overigens ook voor heel andere dingen gebruikt worden. Zo geeft Igor (14) aan dat hij eigenlijk alleen Facebook gebruikt om mee in te loggen op een game. Meerdere jongeren in een groepsinterview die niet of nauwelijks Facebook gebruiken, geven aan dat ze niet goed weten hoe het werkt of dat ze het te ingewikkeld vinden.

Tumblr en Instagram

Instagram, Google+, MySpace en Tumblr worden het minst gebruikt (figuur 4.4). Instagram is volgens de jongeren in de groepsinterviews wel aan populariteit aan het winnen. Je hoeft er niet bij te lezen en het is leuk voor jezelf om in foto's vast te leggen wat je allemaal hebt gedaan en gezien, als een soort dagboek waarin je kunt terugbladeren. Tumblr is volgens een meisje uit de groepsinterviews 'voor emo's en hipsters'. Uit figuur 3.2 wordt duidelijk dat er niet zoveel gebruikers zijn. Een meisje van 15 dat wel enthousiast is geeft als reden: *"Omdat je op tumblr veel vrienden maakt die jou vriend worden op basis van wat jullie gedeelde interesse is, en niet op basis van eerdere vrienden of bijvoorbeeld uiterlijk. Ook kan ik op tumblr helemaal mezelf zijn, iedereen helpt elkaar en ik moet vaak erg lachen om sommige posts."*

Twitter, Hyves, Tumblr en Instagram worden vaker door meisjes dan door jongens gebruikt. Vooral bij Instagram is dat verschil groot (10% van de jongens versus 26% van de meisjes). Hyves wordt meer door vmbo-leerlingen gebruikt dan door havo- en vwo-leerlingen. Voor Facebook geldt dat vmbo-leerlingen hier wat vaker opzitten dan havo-leerlingen die er op hun beurt weer iets vaker opzitten dan vwo-leerlingen.

Figuur 4.4 Gebruik van sociale media (minimaal eens per maand) door 10 t/m 17-jarigen. Bron: MKO/ Kennisnet 2013

Beeldbellen

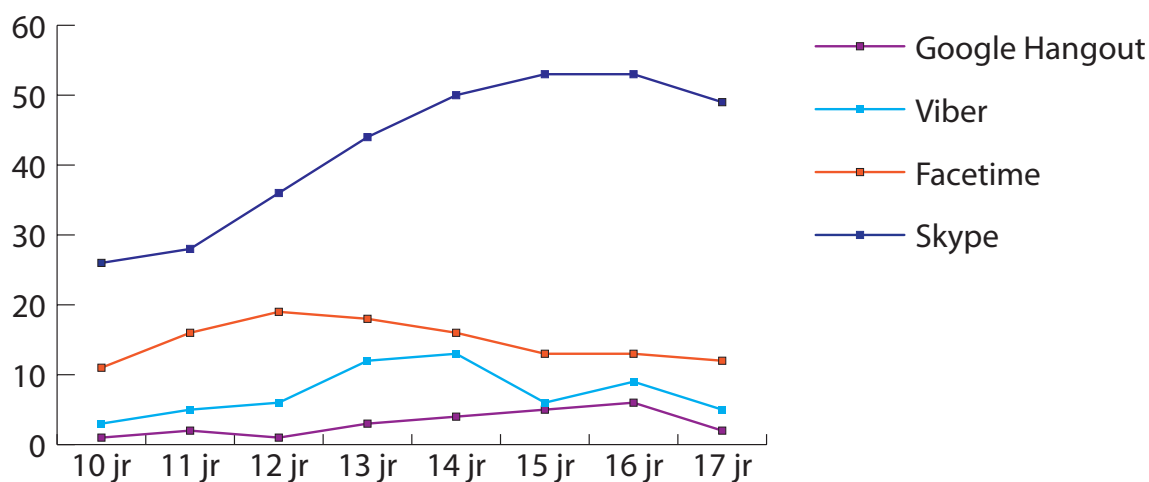
Van de media waarmee je via internet kunt (beeld)bellen, is Skype het meest populair (figuur 4.5). Skypen is, volgens de tieners die dit als belangrijkste manier aanduiden (9% van de Skype gebruikers), leuk omdat je elkaar kunt zien, het is handig tijdens het gamen en je kunt contact houden met familie of vrienden die ver weg wonen. Zoals bij dit meisje (13 jaar): *"ik heb vakantie vrienden en die*

hebben ook skype en zij betekenen veel voor mij en bijna heel mijn klas heeft het ook dus, dan kan ik contact met mijn vrienden houden (ook goedkoop)."

Met Facetime kun je ook beeldbellen. Daar heb je wel een Apple-apparaat voor nodig, zoals een iPhone of iPad. En meisje van 11 kiest Facetime als haar favoriet: "Ik vind het leuk dat ik zo met opa en oma kan bellen en hun kan zien. Of met mama of papa als ze weg zijn". Viber en Google Hangout worden het minst gebruikt.

Figuur 4.5 Gebruik van sociale media (minimaal eens per maand) door 10 t/m 17-jarigen. Bron: MKO/ Kennisnet 2013

E-mail

De oude vertrouwde e-mail wordt nog altijd door een overgrote meerderheid van de tieners gebruikt, het vaakst vanaf het dertiende jaar (figuur 4.6). E-mailen is alom bekend. In tegenstelling tot bijvoorbeeld Facebook of Skype, heeft iedereen e-mail en daarom kiezen enkele jongeren (7% van de email gebruikers) het ook als favoriet. Je hoeft geen vrienden te zijn om te kunnen communiceren, je kunt er bijlagen mee sturen en je kunt er meer in kwijt dan bijvoorbeeld een sms: "Ken ik lekkere lange verhalen maken naar vriendinnen." (Meisje, 11).

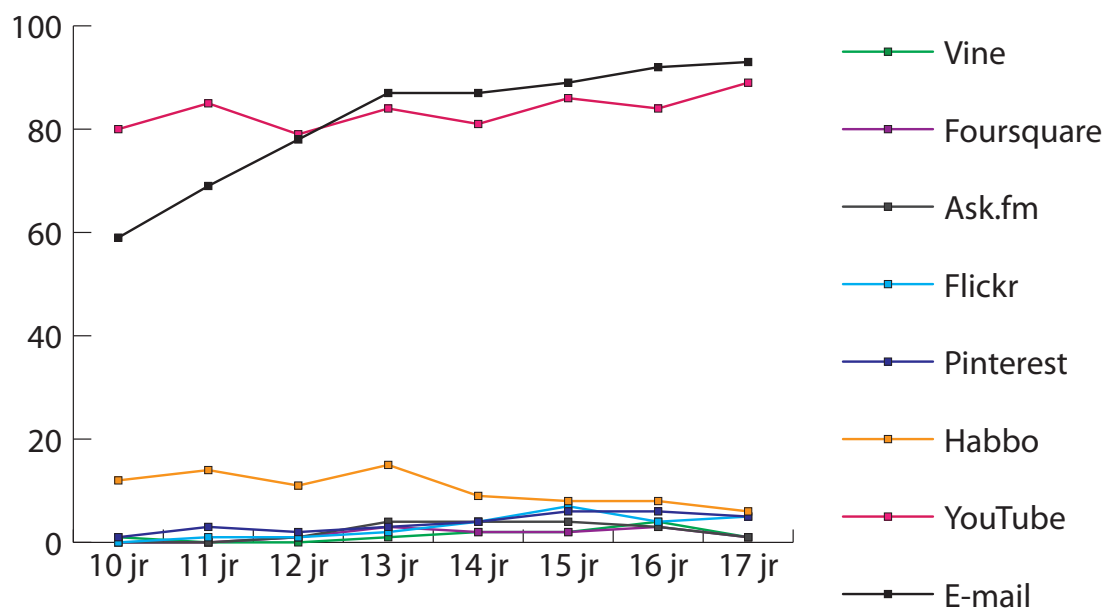
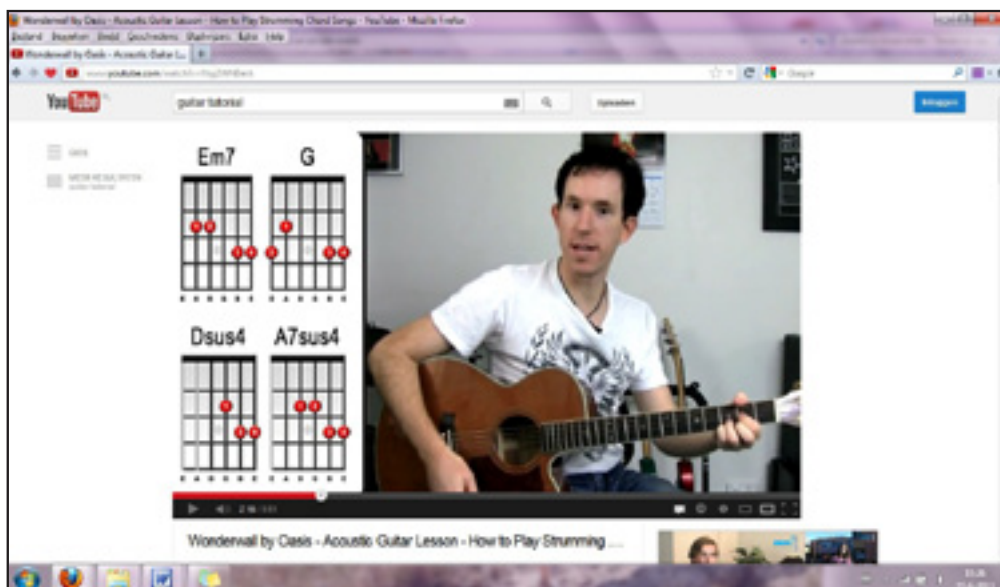
YouTube

YouTube is populair onder alle leeftijden. Het staat na Whatsapp en Facebook op nummer 3 in de lijst sociale media die tieners het belangrijkste vinden. 12% van de gebruikers kiest dit medium. YouTube is volgens de fans het leukst vanwege de leuke filmpjes die erop staan. Ook kunnen de andere sociale media vervangen worden door 'echt' contact met elkaar. Bij YouTube kan dat niet. Voor een jongen van 11 gaat YouTube zelfs boven contact met anderen: "Omdat ik vind het leuker om filmpjes te kijken dan om te praten met andere mensen. Ik ben ook geabonneerd op heel veel kanalen op Youtube en dat wil ik niet missen."

Habbo wordt vooral door jonge tieners (10, 11 jaar) gebruikt. De mening in een van de groepsinterviews in deze leeftijdsgroep is dat het stom is en dat daar veel 'vieze mensen' zitten.

Andere sociale media, zoals Pinterest, Flickr, Ask.fm, Foursquare en Vine zijn niet erg populair. Pinterest wordt vooral door meisjes gebruikt, Habbo vaker door vmbo-leerlingen dan havo- en vwo-leerlingen en e-mail wordt vaker gebruikt naarmate het schoolniveau hoger is.

Figuur 4.6 Gebruik van sociale media (minimaal eens per maand) door 10 t/m 17-jarigen. Bron: MKO/ Kennisnet 2013

4.3 Intensiviteit van gebruik

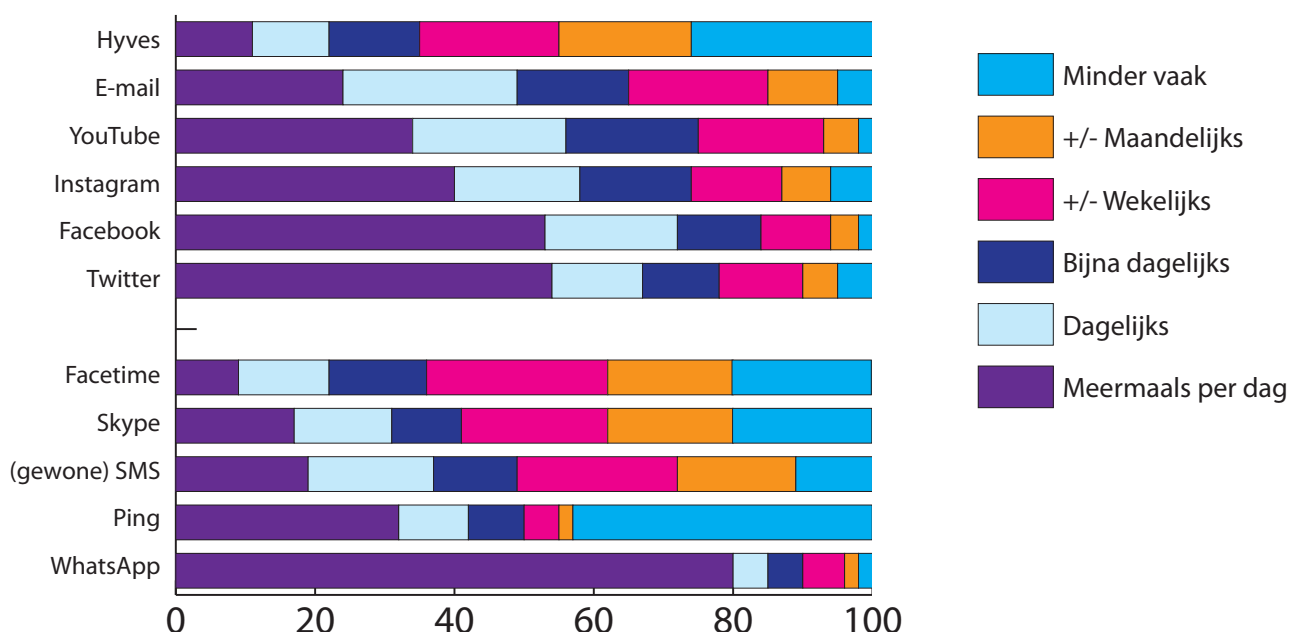
In figuur 4.7. is opgenomen hoe vaak de verschillende sociale media worden gebruikt, de intensiviteit van het gebruik. Het gaat hierbij om jongeren die de desbetreffende media gebruiken of ooit gebruikt hebben.

Whatsapp wordt het meest frequent gebruikt. Bijna vier op de vijf tieners gebruikt dit meerdere keren per dag. Ook Twitter en Facebook worden door ruim de helft van de gebruikers meerdere

keren per dag gebruikt. Ping en Hyves worden relatief vaak met een frequentie van 'minder dan eens per maand' gebruikt.

Sms, Skype en Facetime zijn voor veel jongeren media die ze af en toe gebruiken, wekelijks (1-3 keer per week) of maandelijks (1-3 keer per maand) of minder vaak (minder dan 1 keer per maand). Instagram- en YouTube-gebruikers gaan in bijna vier op de vijf gevallen (bijna) elke dag aan de slag op het medium.

Figuur 4.7 Gebruik sociale media door 10 t/m 17-jarigen die deze media kennen en gebruik(t)en.

Bron: MKO/ Kennisnet 2013

4.4 Whatsapp-groepen

Whatsapp is duidelijk het meest populair onder tieners. Van de Whatsapp-gebruikers heeft ruim tweederde ook groepsgesprekken met drie of meer personen. 87% van hen heeft één of meer Whatsapp-groepen met vrienden erin en 58% zit in een groep van de klas of school. Bijna een derde (32%) heeft een familiegroep. 28% heeft een groep met mensen van de sportclub of vereniging. Oudere tieners hebben wat vaker een vriendengroep en een groep met mensen van de sport/verenigingsclub op Whatsapp. De 12- en 13-jarigen hebben weer het vaakst een klassen- of schoolgroep. Dit kan misschien te maken hebben met dat ze naar de middelbare school gaan en zo contact houden met de leerlingen van hun vorige school.

Er zijn geen verschillen tussen jongens en meisjes, maar wel naar opleidingsniveau. Zo zitten vmbo-leerlingen minder vaak in een sport- of verenigingsgroep (25%) dan havo- (35%) en vwo-leerlingen (37%). En vwo-leerlingen zitten vaker in een klassen- of schoolgroep (69%) dan havo- (55%) en vmbo-leerlingen (54%).

Voorbeeld Whatsapp-groep

Whatsapp-groepen zijn leuk omdat je met meerdere mensen tegelijk kunt praten, maar dat heeft ook zijn nadelen, zo blijkt in de groepsinterviews. Zo wordt menig jongere 's ochtends wakker met een paar honderd nieuwe berichtjes in bijvoorbeeld de klassengroep, waardoor in sommige gevallen de smartphone zelfs traag wordt. Pieter Jan (15) legt in een groepsinterview uit: *"In de klassengroepschat zitten 27 kinderen en dan word je wakker hen dan heb je 1000 berichten die zijn na een kwartier pas geladen ofzo."*

Als groepen voor een gelegenheid worden aangemaakt, bijvoorbeeld voor een schoolopdracht, verzanden gesprekken van dat specifieke onderwerp makkelijk in een hoop onzin. Dilayda (14) vertelt: *"Ik ben er al 4 keer in en uit gegaan. Soms heb ik het wel nodig om even met de groep te praten maar dan zit je er 2 dagen in en dan wordt het weer heel irritant."* Het is een dilemma: blijf je in de groep, dan krijg je honderden berichtjes over je heen, ga je er uit dan mis je weer dingen. Ook als er bijvoorbeeld een feestje is, wordt er een groep aangemaakt om het feestje te bespreken en als het feestje geweest is, verlaat iedereen de groep weer. Als de eerste er weer uit gaat, volgt de rest al snel.

Ook Whatsapp-groepen met familieleden kwamen aan bod in de groepsinterviews. Die zijn bijvoorbeeld handig om je ouders schoolcijfers door te geven. Amber (16) vertelt dat het op vakantie makkelijk is om uit elkaar te gaan en elkaar later weer terug te vinden. Soms doet het ook afbreuk aan 'echt' contact, vertelt Eva (17): *"ik merk het thuis heel erg dan zitten we met mijn ouders en zus en dan kijken we tv en dan zitten we alle 4 te appen met elkaar ipv te praten. Mijn ouders zijn daar blij mee want dan praten we niet door de TV heen."*

4.5 Favoriete communicatiemiddel

Ondanks de populariteit van Whatsapp en Facebook, noemt driekwart van de tieners gewoon 'face-to-face'-contact als hun favoriete manier om met vrienden te communiceren (figuur 3.6). Als voornaamste reden geven de jongeren dat je elkaars gezicht en gezichtsuitdrukking kunt zien. Je kunt daardoor emoties herkennen en je weet beter wat de ander bedoelt, zodat er geen misverstanden ontstaan omdat iemand iets als grapje bedoelde. Je bent gezellig bij elkaar, je kunt met elkaar lachen en samen spelen of dingen doen. *"Echt contact is het belangrijkste, andere manieren zijn een leuke aanvulling voor momenten waarop je elkaar niet kunt ontmoeten"*, aldus een meisje van 16.

Nog een paar mooie antwoorden:

"Ook is het veel gezelliger omdat je echt herinneringen opbouwt, wat je via Whatsapp niet doet bijvoorbeeld" (Meisje, 15).

"Dat is makkelijker praten dan bijv. op whats app, bij whats app als iemand boos op je is reageert hij/zij niet meer op je, face to face kan je dat niet dus moet je het wel uitpraten" (Jongen, 17).

"gewoon als iemand dan moet huilen ofzo is dat handiger kan je hem troosten en ook andersom en als iemand moet lachen lach je gewoon mee" (Meisje, 10).

16% van de tieners geeft communiceren via een tekstbericht (sms, Whatsapp, Ping etc.) op als favoriete manier. Met name (zoals al eerder genoemd) omdat het lekker snel en makkelijk is en goedkoop of helemaal gratis. Je kunt met meerdere mensen tegelijk praten en het maakt niet uit hoe ver weg ze zitten: *"Omdat dat handiger is dan face to face want met Whatsapp kun je me verre afstanden tegen elkaar praten"* (Jongen, 13).

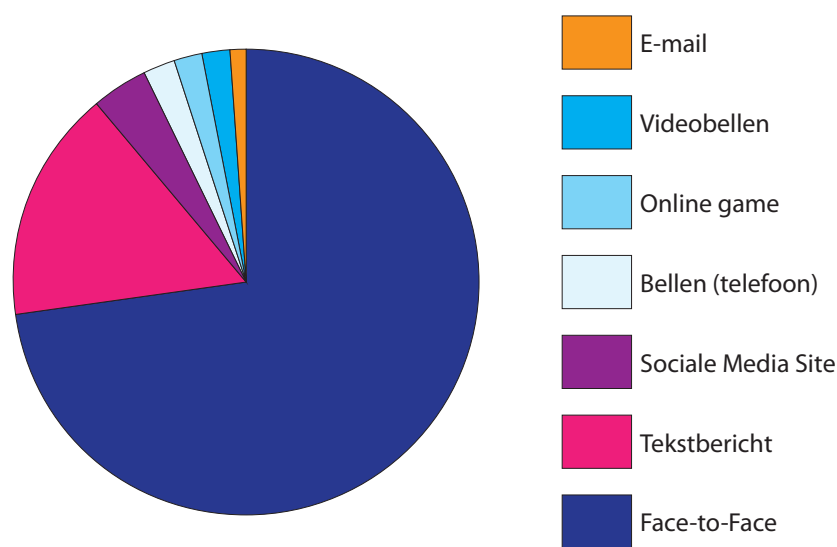

Een paar tieners geven aan dat zij zelfs beter kunnen communiceren met tekstberichten. Een meisje van 17 jaar: *"niemand ziet mij en ik durf daardoor ook goed te antwoorden aan andere of vragen te stellen"*. En een jongen van 12: *"want als je het in het echt zegt kom je soms niet uit je woorden"*.

Voor een ander meisje (10 jaar) is dit een reden om een sociale mediasite (Facebook, Twitter etc.) te kiezen als haar favoriete manier van communiceren: *"Omdat het fijner is dan face to face te praten omdat ik er moeite mee heb om mensen aan te kijken"*. Verder wordt bij de sociale mediasites net als bij de tekstberichten 'makkelijk' en 'snel' vaak als redenen genoemd. 4% noemt een sociale mediasite als favoriete manier van communiceren.

Andere manieren van communicatie, zoals bellen met de telefoon, videobellen, contact via een online game en email, worden nog minder genoemd. Ook konden jongeren zelf een communicatiewijze invullen, maar dat heeft afgerond nog geen procent gedaan. Een brief schrijven, antwoordt ook een aantal jongeren.

Als eerste keuze kiest driekwart van de tieners dus face-to-facecontact. De tieners hebben daarnaast ook hun tweede keuze opgegeven. Deze tweede keuze is vooral tekstberichten zoals WhatsApp en sms (39%), 17% kiest als tweede optie een sociale mediasite en 16% kiest bellen met de telefoon.

Figuur 4.8 Favoriete manier van communiceren van 10 t/m 17-jarigen met vrienden. Bron: MKO/ Kennisnet 2013

5 VOORDELEN EN NADELEN VAN SOCIALE MEDIA

"IK EN NOG EEN PAAR MEISJES
ZIJN WE ER WEL VOOR ELKAAR,
BIJ SLECHTE CIJFERS GAAN WE
ELKAAR IN DE WHATSAPP GROEP
VAN DE KLAS OPVROLIJKEN."
DILAYDA (14)

5. VOORDELEN EN NADELEN VAN SOCIALE MEDIA

5.1 Positief aan sociale media

In het onderzoek wilden we ook de mening van jongeren over sociale media achterhalen. Wat vinden tieners zelf het meest positief aan sociale media? De meest genoemde positieve aspecten zijn dat je makkelijk en vooral snel contact met elkaar kunt hebben, ook als je weinig tijd hebt of als vrienden ver weg zijn. Je bent snel op de hoogte van wat vrienden doen en je kunt zelf snel je vrienden op de hoogte brengen. Annemijn (16) vertelt in een groepsinterview: *“Handig voor opdrachten en voor uitval, bijvoorbeeld het eerste uur valt uit in plaats van ieder persoon individueel dat te moeten zeggen”*.

Je ziet waar anderen mee bezig zijn, waaronder dingen die je anders niet zou weten. Een meisje van 13 schrijft: *“Het is leuk om zo mee te krijgen waar iedereen mee bezig is. Ik vind het leuk met vriendinnen. Ook vind ik het fijn dat ik zo iets meer contact kan hebben met familie die verder weg woont”*. Niet alleen ben je snel op de hoogte van wat je vrienden doen, ook ben je snel op de hoogte van nieuws: *“Snel up to date zijn en zorgen voor gespreksonderwerpen wanneer je je vrienden weer ziet. ook is het handig voor het verspreiden van nieuws wat zeer belangrijk is”* (jongen, 16 jaar). Ook kunnen vrienden elkaar via sociale media steunen, zoals Dilayda (14) in een groepsinterview vertelt: *“Ik en nog een paar meisjes zijn we er wel voor elkaar, bij slechte cijfers gaan we elkaar in de Whatsapp groep van de klas opvrolijken.”*

Je hebt via sociale media contact met je vrienden, maar je kunt ook contact leggen met mensen die je (nog) niet goed kent. Je kunt er hele nieuwe vrienden maken, bijvoorbeeld rond een gezamenlijke interesse: *“Dat mensen hun mening kunnen delen en dat ze mensen kunnen vinden om hun hobby’s mee te delen”* (meisje, 14 jaar). Ook kun je via sociale media in contact blijven met mensen die je door bijvoorbeeld een nieuwe school of verhuizing niet meer ziet. En je kunt ook - zoals tieners schrijven - ‘op rare tijden’ of ‘stiekem in bed’ met elkaar in contact zijn. Je kunt foto’s sturen, plaatsen en kijken, de wereld komt naar je toe, het is leerzaam en je kunt er slimmer van worden. En het kost geen beltegoed. Dit meisje van 10 ziet nog een sociaal voordeel: *“als je heel onzeker bent en je durft geen vrienden te maken om dat je dent dat niemand je vriend wil zijn is dat handig dat twitter of facbook er is want dan gaat het iets makkelijker om vrienden te maken.”*

5.2 Negatief aan sociale media

We hebben de jongeren ook gevraagd naar wat ze het meest negatief aan sociale media vinden. Sommige jongeren vinden er niets negatiefs aan, maar de meeste tieners noemen pesten en alles wat daar bij hoort: roddelen, bedreigen, beledigen, misbruik en nare foto’s die verspreid of geplaatst worden. Ook kan ruzie sneller tot stand komen door sociale media: boodschappen kunnen verkeerd opgevat worden en emoties zijn vaak heftiger online: *“Als je ruzie maakt met iemand is het altijd extremer dan normaal. Als je bevoordeeld zegt: ‘Doe normaal.’ Kan iemand dat heel gemeen opvatten terwijl dat niet de bedoeling was”* (meisje, 11 jaar).

Genoemd wordt verder dat je geen ‘echt’ contact hebt. Het contact via sociale media is onpersoonlijk en vluchtig en als je dan in het echt bij elkaar bent, eist het alsnog teveel aandacht op: *“Dat heel veel mensen altijd maar op hun telefoon kijken. Staan ze gezellig met een groepje bij elkaar, maar het hele groepje is met zijn smartphone bezig”* (meisje, 16 jaar). Sociale media zijn er dan ook altijd: *“De hele dag dat gepiep om je heen is vet irritant”* (meisje, 16 jaar). En sommige jongeren kunnen niet meer

zonder: *“Je er ook verslaafd aan kan raken en niet meer zonder kan. We kunnen niet meer zonder. Ik vraag me soms af hoe mijn vader en moeder vroeger contacten hadden”* (jongen, 15 jaar).

Het altijd online zijn leidt af van andere dingen, bijvoorbeeld van huiswerk. Lisa (14) vertelt in een van de groepsinterviews: *“toen ik nog geen mobiel met internet had ging het makkelijker op school. Toen had ik ook niks anders om te doen”*. Ook scheidt het altijd online zijn verwachtingen: *“Dat ze verwachten dat je meteen terug reageert. Het gevoel dat je altijd online direct bereikbaar moet zijn voor anderen”* (jongen, 16 jaar). Verder worden de vieze mannen en vreemde mensen met verkeerde bedoelingen genoemd: *“Dat er ook mensen zijn met verkeerde bedoelingen. Ik heb weleens iemand gehad die verbinding wilde maken via Whatsapp en die misschien wel een pedofiel was ofzo”* (meisje, 13 jaar). Ook de privacy noemen tieners als nadeel. Alles staat en blijft online, alles over je is bekend en ligt op straat. Op school is dat niet altijd handig, vertelt Naoual (14): *“Wat minder is, onze mentor volgt ons dus wel, maar dingen die hoort eigenlijk mijn mentor niet te weten dan denk je: o shit. Soms denk je daar wel over na”*. Bibiane (14) vult aan: *“Vrijdag was ik een keer ziek geweest en naar huis gegaan maar van het weekend wel uit eten geweest met vriendinnen. Maandag had ik me weer ziek gemeld en toen had de lerares gezegd tegen mijn vriendin: ik heb gezien dat ze weg was is ze wel echt ziek?”* Een paar jongeren schrijven verder dat het op sociale media ook goed mis kan gaan, zoals het geval was met het bekende project X-feest in Haren.

Op sociale media kun je ook onwenselijke dingen tegenkomen: *“dat je soms dingen ziet waar je niet blij van wordt en je hoofd vol van raakt”* (jongen, 10 jaar). Er komt heel veel onzin naar je toe via sociale media, schrijven jongeren. Je krijgt een overdosis aan onzinnige berichtjes op Whatsapp en sommige mensen posten elk detail van hun dag en bijvoorbeeld alles wat ze eten. Een jongen van 14 schrijft: *“Dat je ook wel niet interessante berichten krijg. Vooral van die meiden uit de klas, die berichten gaan vaak nergens over.”*

5.3 Je mobiel uitzetten

In de groepsinterviews spraken de tieners ook over ‘offline zijn’ en je mobiele telefoon uitzetten. De meningen hierover waren verdeeld. De één zou het verschrikkelijk vinden om offline te gaan voor een tijdje, de ander zou het juist heerlijk vinden. Probleem is wel dat je dan van alles mist, en daarom gebeurt het weinig: *“Als iedereen offline zou gaan is het niet erg maar anders voel je je zo afgesloten van iedereen”*, zegt Lieke (14). Sommige jongeren willen dus best offline, maar de nieuwsgierigheid naar wat er online allemaal gaande is wint.

We hebben dit als stelling opgenomen in de vragenlijst: ‘Soms wil ik voor mijn rust even helemaal offline zijn en internet niet gebruiken, maar ik doe het niet’ (figuur 6.1). 22% procent van de tieners is het hier mee eens.

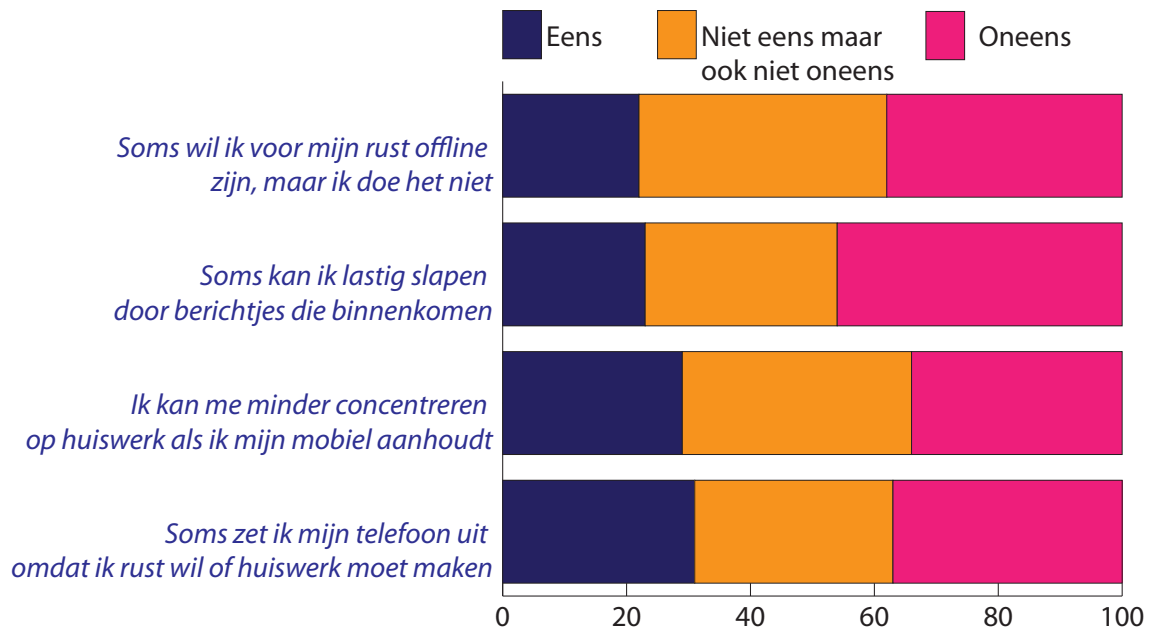
In een van de groepsinterviews vertelde Annemijn (16) dat ze haar telefoon gewoon af en toe uitzet om even rust te krijgen. Ook anderen geven aan dit te doen als ze bijvoorbeeld huiswerk moeten maken. Een derde van de ondervraagde 10 t/m 17-jarigen is het dan ook eens met de stelling: ‘Soms zet ik mijn telefoon uit, omdat ik rust wil of omdat ik mijn huiswerk moet maken’. Vwo-leerlingen zijn het daar vaker mee eens (38%) dan havo-leerlingen (32%) en vmbo-leerlingen (28%). Meisjes zijn het hier wat vaker mee eens dan jongens.

Als je de telefoon aanhoudt tijdens het huiswerk maken, is dit soms best lastig, zoals ook een meisje uit het groepsinterview op de basisschool ervaart: *“ik krijg dan bij het huiswerk maken een Whatsapp*

en dan stuur ik dan ik huiswerk moet maken en dan vraagt ze wat voor huiswerk en dan moet ik weer verder en dan gaat ze toch gewoon door". Met de stelling: 'Ik kan mij minder goed concentreren als ik mijn mobiele telefoon aanhoud bij het huiswerk' is 29% het eens. Ook hier zijn vwo-leerlingen het vaker mee eens (35%) dan havo-leerlingen (32%) en vmbo-leerlingen (24%). En ook zijn meisjes het hier weer vaker mee eens dan jongens.

Tot slot vertelden de jongeren in de groepsinterviews dat het slapen soms ook best moeilijk is als er steeds nieuwe berichtjes binnenkomen. Je bent dan toch te nieuwsgierig. Niet alle tieners mogen hun mobiel mee naar hun slaapkamer nemen, sommige ouders nemen ze in, of ze schakelen gewoon 's avonds de wifi uit, al vergeten ze het soms. Van de grote groep ondervraagde tieners is bijna een kwart het eens met de stelling: 'Soms kan ik lastig slapen omdat er steeds nieuwe berichtjes binnenkomen die ik dan wil lezen.'

Figuur 5.1 Eens/ oneens met stellingen van 10 t/m 17-jarigen. Bron: MKO/ Kennisnet 2013

5.4 Vervelende ervaringen

Jongeren kunnen ook vervelende dingen meemaken via sociale media. 3% van alle ondervraagde 10 t/m 17-jarigen is wel eens buitengesloten bij een Whatsapp-groep³. Dat er onaardige dingen over je gezegd worden in een Whatsapp groep, heeft 13% van de tieners wel eens meegemaakt⁴. Vmbo-leerlingen maken dit iets vaker mee (18%) dan havo-leerlingen (14%) en vwo-leerlingen (9%). Ook is 13% van de tieners wel eens uitgescholden op Facebook of Twitter⁵. Ook dit maken vmbo-leerlingen vaker mee (18%) dan havo-leerlingen (16%) en vwo-leerlingen (9%). Al deze vervelende gebeurtenissen overkomen meisjes wat vaker dan jongens.

3. Van alleen de jongeren die Whatsapp groepen gebruiken is dat 6%

4. Van alleen de jongeren die Whatsapp groepen gebruiken is dat 20%.

5. Van alleen de jongeren die Facebook en/of Twitter gebruiken is dat 16 %

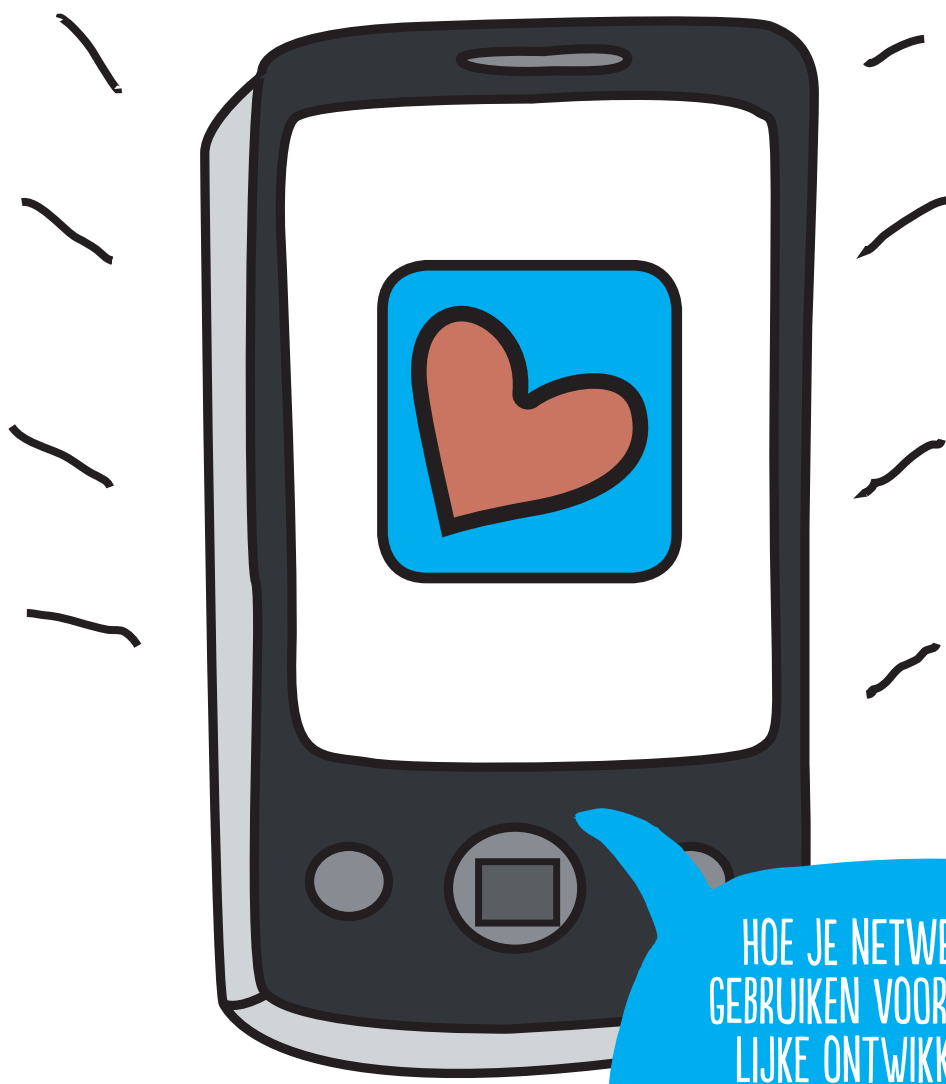
7% heeft wel eens iets anders vervelends meegemaakt. Hierbij gaat het vooral om ruzie, schelden, roddels, bedreiging of onaardige opmerkingen op Hyves, Skype of een van de andere sociale media. Ook noemen een aantal jongeren dat ze benaderd werden door vreemden die vrienden met ze wilden worden via sociale media. Ook dat je iets stuurt en niks terugkrijgt, wordt door een paar jongeren als vervelend voorval genoemd. Zoals dit meisje (11): *"dat iemand nooit reageert op je facebook en je zo expliciet negeert"*. En ook het ontvangen van ongewenste content is niet prettig: *"op whatsapp app worde foto's gestuurd die ik eigenlijk helemaal niet wilde zien maar die stonden daarna wel in mijn telefoon opgeslagen"* (jongen, 13 jaar).

De meerderheid (72%) heeft gelukkig geen vervelende ervaringen opgedaan op sociale media. Dat geldt wat vaker voor jongens (78%) dan voor meisjes (66%) en ook vwo-leerlingen hebben vaker niets vervelends meegemaakt (76%) dan havo-leerlingen (73%) en vmbo-leerlingen (65%).

In de groepsinterviews spraken de jongeren ook over het negatieve imago van sociale media. De leerlingen vinden dat de media overwegend negatief nieuws brengen en dat bij een zelfmoord meteen de sociale media de schuld krijgen. Mels (18): *"Er gebeurt een keer iets en dan is het meteen de schuld van sociale media. De goede dingen worden niet laten zien"*. Bran (17): *"Wat er daadwerkelijk mee gedaan wordt dan weten eigenlijk alleen wij"*. Annemijn (16): *"Je moet er zelf achter komen om ook de positieve dingen ervan te zien. Anders als je verhalen hoort en in de negatieve dingen dan blijf je negatief"*.

6 CONCLUSIES

HOE JE NETWERKEN KUNT
GEBRUIKEN VOOR JE PERSOON-
LIJKE ONTWIKKELING, VOOR
JE PROFILERING, EN VOOR HET
DELEN VAN JE MEDIAPRODUCTEN
(VARIËREND VAN FOTO'S EN
FILMPJES TOT HARTENKRETEN EN
MENINGEN)

6. CONCLUSIES

De centrale vraag van dit onderzoek luidde: 'Hoe dragen internet en sociale media bij aan het leren van jongeren tussen 10 en 18 jaar?' De onderzoeksresultaten laten zien dat die vraag niet eenduidig beantwoord kan worden. Je kunt niet spreken van 'de' jongeren (of 'de' sociale-mediageneratie) omdat er allerlei verschillen blijken te bestaan:

▪ Verschillen tussen jongens en meisjes

De gebruikte kanalen verschillen per geslacht. Twitter, Hyves, Tumblr en Instagram worden bijvoorbeeld vaker gebruikt door meisjes dan door jongens. Vooral bij Instagram is dat verschil groot (10% van de jongens tegenover 26% van de meisjes).

▪ Verschillen qua leeftijd

De kennis over de beschikbare mogelijkheden is – natuurlijk – afhankelijk van de leeftijd. Hoe jonger, hoe minder kennis. Relatief nieuwe diensten als Instagram en Snapchat zijn minder bekend bij 10-jarigen dan bij 15- tot 17-jarigen. Ook begrijpen jonge tieners minder goed hoe wifi werkt, en wat je ermee kunt doen, dan oudere pubers.

▪ Verschillen in opleidingsniveau

Vwo-leerlingen overleggen meer met elkaar over huiswerk (via sociale media op computer of smartphone) dan havo-leerlingen. En havo-leerlingen doen dat meer dan vmbo-leerlingen. Iets dergelijks is te zien bij het uitzetten van de smartphone om huiswerk te maken. Vwo-leerlingen doen dat vaker dan havo-leerlingen, en havo-leerlingen doen het vaker dan vmbo-leerlingen..

▪ Verschillen in gezinnen

Een van de belangrijkste cliché's die in deze studie wordt doorgeprikt, is dat alle jongeren permanent online zouden zijn. Dat blijkt niet het geval te zijn. Niet alle tieners mogen bijvoorbeeld hun mobiel mee naar hun slaapkamer nemen, sommige ouders nemen hem in, of ze schakelen 's avonds de wifi uit.

Toch zijn er wel degelijk algemene conclusies te trekken. De belangrijkste volgen hieronder. Merk op dat de onderzoeksgegevens dermate rijk en geschakeerd zijn dat er nog veel meer conclusies getrokken zouden kunnen worden. We laten dat graag over aan anderen.

6.1 Echte vernieuwing

Je kunt je afvragen wat er nu écht nieuw is aan sociale media. Wat kan daarmee wel wat voorheen nog niet kon? Wat is bijvoorbeeld het verschil tussen het afspelen van YouTube-filmpjes op een digiboard en het afspelen van video's met een tv-meubel in de klas?

Het eerste verschil is dat YouTube-filmpjes overal en altijd toegankelijk zijn, en ook geselecteerd en (thuis) bekeken kunnen worden door de leerlingen zelf. Met als gevolg:

▪ **dat ze ook tekst en uitleg van andere docenten dan hun eigen docent kunnen bekijken.** In de praktijk blijkt dat ook te gebeuren. Leerlingen tippen elkaar YouTube-filmpjes van andere docenten die beter kunnen uitleggen;

- **dat ze informatie kunnen vinden over hun hobby's en interesses buiten hun eigen sociale omgeving.** Je hoeft niet meer iemand te kennen die gitaar kan spelen, of die verstand heeft van vissen, om je de bijbehorende vaardigheden eigen te maken. Dat kán leiden tot meer sociale mobiliteit.

Daarnaast blijken leerlingen elkaar actief te ondersteunen bij het maken van huiswerk, door het gebruik van sociale media. Dat deden ze voorheen natuurlijk ook al, toen er nog geen sociale media waren, maar het is wel een stuk gemakkelijker en 'rijker' geworden. Ze kunnen nu bijvoorbeeld – vanuit huis – samenwerken aan werkstukken, en gefotografeerde aantekeningen rondsturen – met Whatsapp. Het onderzoek laat zien dat dat intensiever gebeurt naarmate het onderwijsniveau hoger is.

Leerlingen willen diversiteit en variatie

Jongeren zijn niet eenduidig positief over de inzet van sociale media in de klas. Ze kunnen daar ook kritisch naar kijken. Het is vooral de afwisseling die sociale media kunnen bieden, die gewaardeerd wordt.

Uit het onderzoek komt geen echte tegenstelling tussen de negatieve en positieve kanten van sociale media naar voren. Het gaat meer om *dimensies*:

- sociale media vergemakkelijken het kletsen met je vrienden, maar dat leidt soms ook af;
- sociale media kunnen de les leuker maken, maar de leraar moet nog wel blijven uitleggen;
- jongeren prefereren nog steeds face-to-face-contact, maar soms helpen sociale media als je verlegen bent.

Het feit dat leerlingen de waarde van sociale media kunnen 'wegen', betekent dat ze media-wijzer zijn dan menigeen voor mogelijk had gehouden.

Sociale media zijn geen must

Sociale media zijn populair, maar geen voorwaarde voor geslaagde kennisoverdracht, zo blijkt uit het onderzoek. Of een docent sociale media gebruikt, vinden leerlingen helemaal niet zo belangrijk: slechts 13% vindt dat belangrijk. Veel belangrijker vinden ze dat een leraar goed kan uitleggen (84%).

Jeugdcultuur kan niet gelijk worden gesteld aan 'digitale cultuur'

Het onderzoek laat zien dat 'jeugdcultuur' niet gelijk gesteld kan worden aan 'digitale cultuur'. Leerlingen maken bijvoorbeeld nog massaal gebruik van papieren agenda's. Bijna elke tiener heeft een mobiele telefoon, mét een digitale agenda, maar driekwart gebruikt nog een papieren agenda.

Voor het onderwijs betekent dit dat sociale media niet per se ingezet zouden moeten 'omdat die zo goed aansluiten bij de jeugdcultuur'. Daarvoor is de jeugdcultuur te divers. Ze kunnen natuurlijk wel ingezet worden, maar dan om onderwijskundige redenen. Bijvoorbeeld omdat afwisseling gewaardeerd wordt.

Face-to-face contact blijft favoriet

Ondanks hun intensieve gebruik van Facebook en Whatsapp vinden kinderen en jongeren face-to-face-contact nog steeds het belangrijkste.

Voor het merendeel (driekwart) van de respondenten is face-to-face-contact nog steeds de favoriete manier om te communiceren. Vooral omdat je dan elkaars gezicht en gelaatsuitdrukking kunt zien. Daardoor kun je elkaars emoties herkennen, en weet je beter wat de ander bedoelt, zodat er geen misverstanden ontstaan. Aldus de respondenten.

6.2 Conclusies voor mediawijsheid

Volgens de Raad voor Cultuur gaat het bij mediawijsheid om:

- functioneren;
- produceren;
- participeren.

Voor elk van deze drie aspecten leverde het onderzoek de volgende resultaten:

▪ Functioneren

Kinderen en jongeren blijken prima te functioneren in relatie tot sociale media. Ze weten wat er te koop is, en kunnen er uitstekend mee overweg (zoals samenwerken en samen delen). Daar ligt geen taak voor het onderwijs. Hoogstens kan er wat de techniek betreft (denk aan wifi) nog wat bijgespijkerd worden bij jongere kinderen, en zou er een aanvullend overzicht gegeven kunnen worden van wat er zoal beschikbaar is. Vooral belangrijk lijkt het praten over de dilemma's. Hoe lang blijf je online en wanneer laat je het los? Blijf je deelnemen aan een Whatsapp-groep of haak je af?

▪ Produceren

Er zijn relatief weinig jongeren die media-content produceren voor een groter publiek. Ze facebooken, twitteren en whatsappen heel wat af, met vrienden en klasgenoten, maar kunnen nog wel wat ondersteuning gebruiken in het produceren van media-content voor een groter publiek. Hoe bouw je een spanningsboog, zodat een buitenstaander geboeid blijft? En hoe respecteer je de privacy van de betrokkenen, bijvoorbeeld als je een interview publiceert?

▪ Participeren

Uit het onderzoek blijkt dat participatie goed werkt op kleine schaal, zoals participeren in vriendennetwerken en schoolnetwerken. Kinderen en jongeren kunnen sociale media prima inzetten voor hun eigen ontwikkeling. Daar hoeft de school dus weinig aan te doen. Maar participatie op grotere schaal – denk aan 'burgerschap' en politiek – is nog een onontgonnen terrein. Hoe maak je een petitie?

Whatsapp is het populairst, Twitter is voor 'erbij'

We vroegen: 'Als je nog maar één sociaal medium mocht gebruiken, welk medium zou dat dan zijn?' Voor de meeste jongeren is dat Whatsapp: van de Whatsapp-gebruikers geeft ruim tweederde aan dat ze dit zouden kiezen (11% kiest Facebook, 5% kiest YouTube en 5% Twitter).

Van de leerlingen die twitteren, kiest (slechts) 8% dit medium als het belangrijkste sociale medium. Dat is opmerkelijk. De conclusie moet zijn dat Twitter vooral een medium is voor 'erbij'.

Concentreren bij huiswerk maken is een probleem

Veel jongeren meldden dat ze zich minder goed kunnen concentreren als ze hun mobiele telefoon aanhouden bij het maken van huiswerk. Gemiddeld een derde (29%) is zich daarvan bewust. 'Gemiddeld', want er is een glijdende (aflopende) schaal per onderwijstype: 35% van de vwo-leerlingen was het eens met de stelling, 32% van de havo-leerlingen, en 24% van de vmbo-leerlingen (24%). En meisjes vaker dan jongens.

Slapen is een probleem

Veel jongeren vinden het moeilijk om te gaan slapen, als er alsmaar berichtjes binnenkomen. Bijna een kwart is het eens met de stelling: 'Soms kan ik lastig slapen omdat er steeds nieuwe berichtjes binnenkomen die ik dan wil lezen'.

Jongeren balen van het negatieve imago van sociale media

De respondenten balen ervan dat sociale media alsmaar zo negatief in het nieuws komen, en dat bij een zelfmoord of een Project-X probleem meteen de media de schuld krijgen. Terwijl er ook andere oorzaken kunnen zijn.

7 SAMENVATTING IN CIJFERS

ALS JONGEREN NOG MAAR ÉÉN DIGITAAL COMMUNICATIEMIDDEL MOCHTEN GEBRUIKEN, KIEZEN DE MEESTE JONGEREN WHATSAPP.

7. SAMENVATTING IN CIJFERS

- **76%** van de 10 t/m 17-jarigen heeft een smartphone. Het apparaat dat door de meeste 10 t/m 17-jarigen wordt gebruikt om online mee te gaan is de laptop.
- Facebook en YouTube zijn de bekendste sociale media. Respectievelijk **99%** en **98%** van de 10 t/m 17-jarigen zegt ze te kennen. Als jongeren nog maar één digitaal communicatiemiddel mochten gebruiken, kiezen de meeste jongeren Whatsapp.
- Instagram en Snapchat, relatief nieuw en opkomend in populariteit, zijn bij de tieners (nog?) niet zo bekend. Ruim tweederde kent Snapchat niet en **44%** kent Instagram niet.
- Van de Whatsapp gebruikers heeft ruim tweederde groepsgesprekken met drie of meer personen. **87%** van hen heeft één of meer Whatsapp groepen met vrienden erin en **58%** zit in een groep van de klas of school. Bijna een derde (**32%**) heeft een familiegroep.
- Ondanks de populariteit van Whatsapp en Facebook noemt driekwart gewoon 'face-to-face' contact als hun favoriete manier om met hun vrienden te communiceren.
- Van de ondervraagde 10 t/m 17-jarigen gebruikt **65%** wel eens internet voor hun passie (wat ze het allerliefste doen en/ of wat ze later willen worden).
- 11% heeft zelf wel eens een video gemaakt waarin hij of zij iets laat zien of uitlegt zodat iemand anders daarvan kan leren. Bijna driekwart van deze groep heeft deze video ook online gedeeld.
- Volgens **56%** van de 10 t/m 17-jarigen is er wifi op hun school, volgens **24%** is dat er niet en 20% weet het niet.
- Van de ondervraagde 10 t/m 17-jarigen zegt **20%** hun mobiele telefoon wel eens in de les te mogen gebruiken (om bijvoorbeeld iets op te zoeken, de agenda gebruiken telt hier niet mee).
- Als er sociale media in de les gebruikt wordt, is dat voornamelijk YouTube. **47%** van alle ondervraagde tieners zegt dat dit wel eens gebruikt wordt. Facebook wordt aanzienlijk minder vaak dan YouTube gebruikt in de les (**5%**) net als Twitter (**3%**).
- Driekwart van de tieners zou meer gebruik van sociale media in de les leuk vinden en een kwart wil dat liever niet.
- **16%** van de 10 t/m 17-jarige Facebook gebruikers heeft ook één of meerdere leraren als vriend op Facebook. Van de Twitter gebruikers heeft **10%** een leraar die hen volgt en **10%** volgt zelf een leraar. Van de Whatsapp gebruikers heeft **10%** een leraar op Whatsapp.
- Dat een leraar sociale media gebruikt vindt maar **13%** van de jongeren belangrijk. Het belangrijkste is dat een leraar goed kan uitleggen (**84%**).

- **30%** heeft wel eens afgekeken, 16% spiekte wel eens via een briefje of door het ergens anders op te schrijven, maar spieken via de mobiele telefoon deed maar **6%** en antwoorden verstuurd of gekregen via de mobiele telefoon heeft ook maar **6%** gedaan.
- **85%** van de ondervraagde 10 t/m 17-jarigen zoekt extra informatie over de leerstof via Google en **61%** van de jongeren zoekt extra informatie over de leerstof op YouTube.
- Bijna driekwart (**73%**) gebruikt internet om oefentoetsen te doen en ruim tweederde (**68%**) gebruikt internet om zichzelf te overhoren.
- **60%** van de ondervraagde tieners gebruikt sociale media om elkaar vragen te stellen over huiswerk of leerstof en **48%** maakt en stuurt foto's van aantekeningen of samenvattingen naar elkaar.
- Een derde van de ondervraagde 10 t/m 17-jarigen is het eens met de stelling: 'Soms zet ik mijn telefoon uit, omdat ik rust wil of omdat ik mijn huiswerk moet maken'.
- Bijna een kwart is het eens met de stelling: 'Soms kan ik lastig slapen omdat er steeds nieuwe berichtjes binnenkomen die ik dan wil lezen.'
- **3%** van alle ondervraagde 10 t/m 17-jarigen is wel eens buitengesloten bij een Whatsapp groep. Dat er onaardige dingen over je gezegd werden in een Whatsapp groep heeft **13%** van de tieners wel eens meegemaakt. De meerderheid (**72%**) heeft geen vervelende ervaringen meegemaakt via sociale media.

